

JOAN BILBAO I BERGÉS

Director General de la Caixa d'Estalvis de Catalunya

Problemàtica de les Caixes d'Estalvi en el marc de la reforma del sistema financer

Conferencia-coloquio celebrada en la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales
de la Universitat de Barcelona el 12 de abril de 1984 corresponent a la quarta
sessió del **Seminari de Economia Espanyola**. Antonio Flores Lemus

I

Voldria, primerament, anticipar, si més no esquemàticament, l'estructuració de la meva intervenció, amb una introducció general que resumeixi les motivacions d'aquest plantejament.

Les Caixes d'Estalvi, com tots vostès saben, constitueixen un subsector específic del sistema financer espanyol, amb una importància que, en termes generals, pot quantificar-se com la meitat de la de la banca privada, gairebé, tant pel que fa als dipòsits de creditors, inclosos els saldos en moneda estrangera, com respecte al volum d'inversions principals, és a dir, tresoreria neta, inversions creditícies, en valors i immobilitzat.

Moltes vegades, i potser com a síntesi d'una opinió que s'ha anat formant tradicionalment a través de la imatge reflectida pels mitjans de comunicació, hem sentit l'expressió de "conservadores" —entre comeses—, com a primer qualificatiu aplicat, en termes generals, a les caixes d'estalvi.

En el rerafons d'aquesta valoració, hom vol indicar, al meu entendre, una suposada manca d'innovació, de modernització, d' "aggiornamento", en l'operatòria i en la gestió de les caixes.

Simultàniament, i en comparació a la banca privada, hom pot voler assenyalar, també, una superior rigidesa, una carència de flexibilitat que motiví, en termes generals, una lenta adaptació a les noves i canviants situacions que emmarquen l'activitat de les caixes en la nostra societat.

La meua opinió, fonamentada en quatre dècades de dedicació professional continuada dins d'aquest sector, pel contrari, és ben diferent i, en poques paraules, podria resumir-se en la tesi que les caixes espanyoles, i més concretament les catalanes, han mantingut un dinamisme, els darrers anys, que els ha permès adaptar-se positivament a les successives i freqüents modificacions del seu marc legal i institucional d'actuació, i, en especial, a totes les reformes que possibilitin una més equitativa equiparació real de les caixes a les condicions operatives de la banca privada.

En els últims 25 anys, el mercat financer espanyol, i totes les entitats que hi operen, ha enregistrat una evolució molt notable, no sempre orientada envers un superior grau de liberalització en la utilització dels recursos administrats, i la importància assolida i mantinguda per les caixes d'estalvi pot ser indicativa d'aquesta adaptabilitat a les noves situacions, que ha estat posada a prova en nombroses ocasions.

En aquest sentit, m'ha semblat interessant d'anar seguint el fil de les diverses reformes introduïdes en el funcionament del sistema financer, i els seus efectes més importants en l'evolució de les caixes d'estalvi, a partir de la dècada dels 60, per tal d'arribar a la situació actual i a les perspectives que s'obren a partir d'ara, amb una consideració especial de les caixes a Catalunya.

En tres grans períodes pot subdividir-se, temporalment, aquesta etapa del sistema financer.

D'una banda, el període 1962-1974, iniciat amb la Llei de Bases d'Ordenació del Crèdit i de la Banca, que suposà l'inici del trencament de l'estatu-quo mantingut les dues dècades anteriors d'autarquia econòmica, i les disposicions posteriorment dictades, fins arribar a les primeres mesures liberalitzadores del mes d'agost del 1974.

En aquesta etapa, va tenir també una importància destacada la Llei d'Organització i Règim del Crèdit Oficial, de l'any 1971, que potencià les funcions i competències exercides pel Banc d'Espanya respecte a les caixes d'estalvi.

Després, en segon terme, el curt període 1974-1977, coincident amb la darrera etapa del règim anterior i la transició al sistema democràtic, que culminà amb el que, potser impròpiament, s'ha volgut definir com a inici de la veritable reforma financera que assenyalen els decrets del mes de juliol i agost de l'any 1977.

Finalment, el període 1977-1982, d'avenç considerable de l'alliberament dels recursos administrats per les entitats creditícies, que sembla esgotar-se durant l'any 1983, a partir de la política monetària més restrictiva que comença a instrumentar-se davant els importants desequilibris que suporta l'economia espanyola.

Per últim, l'any 1983 és un exercici de preparació a una nova etapa de reforma important, que segurament s'instrumentarà normativament al llarg del 1984, amb una nova regulació de les inversions orientades de les entitats de crèdit i la consolidació d'un alt nivell dels coeficients monetaris, així com la presumible reforma del sistema que regula els òrgans de govern de les caixes.

Començarem, doncs, per l'evolució de les caixes durant la dècada dels seixanta.

II

Durant la dècada dels anys 50, que des d'una perspectiva global del sistema financer espanyol, ha estat qualificada encertadament com a etapa de fort intervencionisme corporativista, les caixes havien pogut incrementar la seva quota de mercat des del 20,2% que s'havia assolit l'any 1950 fins al 24,2% de l'any 1960.

Després del Pla d'Estabilització, que va començar a donar una sortida determinada al model autàrquic seguit per l'economia espanyola en les dues dècades anteriors, i de la supressió de les emissions de Deute Públic pignorable, l'any 1962 fou promulgada la Llei d'Ordenació del Crèdit i de la Banca, llei de bases en què es dibuixen els trets essencials del que serà l'evolució posterior del sistema financer.

D'una banda, la lògica nacionalització del Banc d'Espanya i una autonomia relativa en la seva actuació, permetrà anar configurant el paper decisiu que exercirà posteriorment.

A nivell global, el gran canvi que es vol impulsar és el de potenciar l'activitat creditícia, enfront de la inversió mobiliària en valors, com a forma d'inversió principal de la banca i de les caixes d'estalvi, per tal de possibilitar, com es reconeix en el preàmbul justificatori de la Llei, el finançament del "futuro Plan General de Desarrollo de la Economía Española".

Aquesta llei empara el naixement de la banca industrial, com a alternativa necessària per a l'especialització pretesa de les entitats en la seva intermediació financera.

D'aquest mateix any 1962 és la primera autorització al Ministeri d'Hisenda per a imposar el manteniment de coeficients de caixa, liquidat i garantia a la banca privada.

Pel que fa a les caixes, en concret, la base 5^a de la llei anuncia la reorganització de l'òrgan suprem de control d'aquestes i de llurs operacions.

L'Institut de Crèdit de les Caixes d'Estalvi (ICCA) és responsabilitzat de les funcions d'alta direcció, de coordinació i d'inspecció de les caixes i assoleix també les funcions d'òrgan permanent de relació de les entitats d'estalvi amb el Banc d'Espanya i l'Institut de Crèdit a Mig i Llarg Termini.

L'ICCA és presidit pel Governador del Banc d'Espanya i compta amb la participació de representants de les caixes, del Ministeri d'Hisenda i de l'Organització Sindical, esdevenint un òrgan quasi-administratiu en lloc d'òrgan representatiu de les caixes.

Cal remarcar que el control de les caixes —en aquesta època—, a diferència del de la banca, encara no és exercit directament pel Banc d'Espanya.

Pel que fa a les operacions, s'anuncia la seva reforma i ampliació per tal que puguin atorgar-se, més àmpliament, crèdits amb finalitats socials als empresaris agrícoles, als artesans, a les petites i mitjanes empreses comercials, industrials i pesqueres i als estalviadors modestos per tal que puguin accedir a la propietat de l'habitatge i de valors mobiliaris.

Aquesta és una gran obertura per a l'actuació financera de les caixes que, fins aleshores, havien romàs al marge, pràcticament, de l'acció creditícia directa en favor del sector privat.

Així, l'any 1964, el Decret 715 de 26 de març estableix una nova regulació de les inversions obligatòries de les caixes que s'hauran d'orientar a l'adquisició de fons públics, als préstecs per a la construcció d'habitatges, i als préstecs de caràcter social abans esmentats, fixant, però, que el coeficient d'inversió en fons públics no podria depassar el 60% dels recursos aliens i que la manca de valors públics en el mercat podria substituir-se amb la inversió de les caixes, un cop subscriptes totalment les emissions de fons públics, en valors de renda fixa que fossin autoritzats pel Ministeri d'Hisenda.

Així mateix, sorpresivament, es limità l'acció creditícia de les caixes envers les corporacions locals, que solament es podrà fer amb les mateixes condicions i garanties que el Banc de Crèdit Local i prèvia autorització del Ministeri d'Hisenda, prohibint-se totalment la concessió de crèdits de les caixes de fundació pública als Ajuntaments o Diputacions que les haguessin fundat. Aquesta insòlita prohibició s'ha mantingut fins el mes de març del 1977.

També s'autoritza la fixació de coeficients de caixa i de liquiditat per a les caixes, tot i que fins a l'any 1971 no es féu ús, realment, per primera vegada, d'aquesta possibilitat, poc després de l'establiment, a finals de l'any 1970, del coeficient de caixa de la banca comercial i de la mixta.

Cal dir que la Llei de Bases del 1962 representà la possibilitat d'iniciar una política monetària al país, unificant en el Banc d'Espanya les competències que desenvolupava l'Institut de Moneda Estrangera, mal-

grat que fins a les darreries de l'any 1969 no es formalitzés aquest tras-pàs de funcions.

En contrapartida, l'ampliació operativa de les caixes fou molt prudent i regulada, tot provocant un reforçament dels circuits privilegiats de finançament que si suposaven, al començament de la dècada dels 60, un 35% dels recursos totals del sistema creditici van arribar a superar el 45% a finals de l'any 1969, iniciant-se després una lenta davallada d'aquest percentatge.

Aquest va ser el resultat de l'orientació, de manera compulsiva i a tipus d'interès molt baixos, de les inversions de les caixes al cobriment de les necessitats de finançament del procés d'industrialització que s'impulsà al llarg de la dècada, en benefici de les grans empreses controlades per la banca, directament o indirectament via subscripció dels bons de caixa de la banca industrial, i de les empreses públiques.

Evidentment, el finançador últim d'aquest procés d'acumulació industrial fou l'estalviador, l'impositor de caixes i bancs, que va haver de suportar la rígida fixació dels tipus d'interès màxims que eren aplicables a les diverses modalitats de dipòsits oferts per les entitats de crèdit.

Una altra innovació d'aquell període fou l'intent —copiat de l'experiència francesa— de potenciar uns plans d'estalvi finalista per a l'adquisició d'habitatges, valors o vaixells de pesca. Són les modalitats d'estalvi-habitatge, borsari i pesquer que tan poc ressó, per les seves característiques, van trobar entre els ciutadans.

Per a les caixes, no obstant, la dècada dels seixanta va suposar un notable avenç en la seva quota de mercat. Del 24,2% de participació en els dipòsits totals administrats per bancs i caixes confederades de l'any 1960 es va passar al 27,1% de l'any 1965 i al 31,6% de l'any 1970, assolint ja la importància relativa que mantindrien, sense excessives variacions, en els anys posteriors.

Quina fou la motivació principal d'aquest destacat avenç en la importància financera de les caixes?

Es difícil resumir aquest procés. El cert és que en aquella època, la segmentació, en termes generals, del mercat era prou diferenciada entre bancs i caixes. Les classes populars, els treballadors i les classes mitjanes confiaven primordialment en les caixes, atès que la banca estava molt centrada en l'assistència financera al sector empresarial, forçant la utilització massiva i creixent del descompte d'efectes, i sense orientar la seva activitat, també, com farà a partir de la segona meitat de la dècada dels 70, a les unitats familiars.

L'increment continuat del nivell de renda de les famílies —clientela prioritària de les caixes—; l'extensa xarxa d'oficines de les caixes —superior al nombre d'oficines bancàries fins a l'any 1969, inclusivament, a Catalunya, i fins a l'any 1975, a nivell general espanyol—; i la forta dedicació inversora a favor del sector de l'habitatge són, en la meua opinió, els factors principals que afavoriren la transformació positiva enregistrada, en general, per les caixes d'estalvi.

La inversió de les caixes, però, estava fortament regulada. El nivell del coeficient d'inversió en fons públics passà a ser del 45% a partir del mes de desembre del 1967, mentre el de préstecs de regulació oficial, després de diverses modificacions i amb diversos subcoeficients sectorials, restà situat en el 35% dels dipòsits computables.

En relació a la situació anterior, no obstant això, les caixes van mantenir una creixent activitat creditícia, en base fonamentalment a les operacions de préstecs regulats. Algunes xifres poden ser suficientment explicatives d'aquest procés.

La suma de les inversions en valors computables i en préstecs de regulació especial de les caixes espanyoles suposava, l'any 1960, el 62% del saldo total d'estalvi administrat. Aquest percentatge d'inversió privilegiada, que va baixar fins al 58% l'any 1964, va arribar al màxim del 79,4% a finals de l'any 1969.

Els préstecs de regulació especial suposaven, l'any 1964, un 6,2% del saldo d'estalvi, mentre que a finals de l'any 1969 el seu pes específic se situava ja en el 33,3%.

En xifres absolutes, les inversions en valors computables van augmentar, de forma neta, en 120.000 M. durant el període 1965-1969; les inversions en valors no computables en 5.000 M.; els préstecs obligatoris s'incrementaren en 136.000 M. i els préstecs lliures solament en 6.000 M.

En conjunt, doncs, 256.000 M. d'increment de la inversió regulada per 11.000 M. d'augment de la inversió lliure en préstecs i en valors, amb una variació absoluta dels dipòsits d'estalvi de 276.000 milions de pessetes.

Els tipus d'interès, com ja ha estat assenyalat, estaven totalment regulats. El 1964, s'estableixen amb caràcter de màxims els tipus aplicables a les operacions passives, modificant la regulació fixada l'any 1938, que havia romàs invariable durant un quart de segle.

La remuneració dels comptes corrents baixà de l'1% al 0,5%; mantenint-se invariable la de les llibretes d'estalvi a la vista (2%) i la dels dipòsits a termini comprès entre 3 i 12 mesos (del 2% al 3%).

La novetat fou la fixació d'un 4% per als dipòsits per termini superior a 2 anys dels bancs industrials, que foren dotats d'aquest privilegi per a potenciar el seu desenvolupament.

Quant a les operacions actives, per primera vegada, es fixen els tipus d'interès mínims aplicables: un 5% per al descompte comercial i un 6% per als crèdits personals en pòlissa. En canvi, es fixen com a màximes, tant les comissions per operacions actives i passives com les corresponents als diversos serveis financers prestats.

Aquest rígid esquema de fixació dels tipus d'interès —totalment al marge de qualsevol referència real amb el mercat— es mantingué invariable —a part d'una petita elevació dels tipus a finals de l'any 1967, com a mesura complementària a la devaluació de la pesseta— fins a mitjan de l'any 1969, quan s'estableix el tipus d'interès bàsic del Banc d'Espanya, situat inicialment en el 5,5%, i que opera com a eix de referència permanent per a l'actualització de la resta de tipus aplicables per totes les entitats del sistema financer, que estan lligats, mitjançant un diferencial constant, a l'evolució del tipus bàsic.

A partir del 1969, i fins a l'any 1973, s'obre un sub-període que suposà ja un canvi de sentit important, qualitativament, respecte a l'intervencionisme gairebé total que presidia el funcionament del sistema financer espanyol.

Són els inicis d'un llarg procés que pretén anar recuperant el joc normal dels mecanismes dels mercats, amb una més lliure i flexible fixació dels preus del diner.

D'una banda, comença a exercir-se un control monetari indirecte, a través dels actius líquids del sistema bancari, que s'estructurarà posteriorment en base als coeficients de caixa establerts a finals del 1970, per a la banca, amb un nivell inicial del 7,5%, i un any després, el mes de desembre del 1971, per a les caixes, fixant-se en un 4%.

D'altra banda, la nova estructuració del sistema de tipus d'interès establerta el 1969 possibilità una superior mobilitat del preu del diner per a les operacions a curt termini. Així, entre 1969 i 1974, es varià sis vegades el tipus bàsic del Banc d'Espanya.

Simultàniament, es pretén afavorir i potenciar una superior dedicació de la banca al crèdit a mig i llarg termini, declarant lliures els tipus de les operacions actives no regulades per duració superior als tres anys i el de les operacions entre entitats de crèdit.

Per a les caixes, la Llei d'Organització i Règim del Crèdit Oficial, de 19 de juny del 1971, —que va reestructurar totalment el funcionament de les entitats oficials de crèdit després de l'affaire Matesa— va su-

posar la supressió de l'ICCA i la dependència de les caixes del Banc d'Espanya.

Així, el decret de 9 de juliol de 1971 desenvolupà aquest traspàs total de funcions de l'ICCA, assenyalant que, al Banc d'Espanya, li corresponen les funcions d'alta direcció, de coordinació i d'inspecció de les caixes i que, en conseqüència, vetllarà pel compliment de la normativa vigent del Ministeri d'Hisenda en matèria d'inversions, beneficis, reserves, expansió, i informarà prèviament a qualsevol creació, fusió o liquidació de caixes o de l'obertura d'oficines.

Aquesta nova llei del Crèdit Oficial, d'altra banda, va suprimir les línies especials de redescòmpte, per tal d'evitar llurs inevitables efectes distorsionants de la política monetària, i assignà a la banca privada el finançament de sectors prioritaris, en especial, el crèdit a l'exportació.

Per que fa als circuits privilegiats de finançament, l'any 1971 s'inicià també la reducció de la seva importància relativa en el conjunt de les inversions actives de les entitats creditícies.

Per a la banca, en primer lloc, són suprimits els antics coeficients de liquiditat i de fons públics (13% i 22%, respectivament, per a la banca no industrial) que són substituïts per un nou —i únic— coeficient d'inversió, a cobrir amb fons públics o crèdits i efectes especials. El nivell inicial fixat per a la banca comercial és del 22%, amb un 15%, com a mínim, en fons públics, mentre que el de la banca industrial és molt inferior: del 7%, solament.

Per a les caixes, és a partir del 1973 quan comença una reducció dels coeficients obligatoris d'inversió.

A partir del mes de gener, s'inicien sengles disminucions en 5 punts del coeficient de valors computables (del 45% al 40%) i del de préstecs de regulació especial (del 35% al 30%), suprimint també, en aquest segon cas, els diversos sub-coeficients que l'integraven anteriorment i que motivaven distorsions importants, atès que moltes entitats, per exemple, no podien cobrir el tram reservat als préstecs en favor de l'agricultura, donat que solament operaven en zones urbanes.

Es fixà un període d'acomodació inicial de tres anys, posteriorment reduït a dos, que estava previst completar a finals del 1974.

Simultàniament, es baixà també en un punt el coeficient d'inversió de la banca, la qual cosa comportava que les caixes d'estalvi, amb la inclusió del coeficient de caixa, suportaven un 74% d'inversió regulada mentre la banca comercial solament tenia orientats compulsivament un 28,5% dels seus recursos.

La desigualtat davant una propera liberalització parcial dels tipus d'interès de les operacions era prou notable.

III

L'any 1974 esdevé l'inici d'una important liberalització de les condicions operatives de les entitats creditícies i s'inicia, també, una nova instrumentació, més adient, de la política monetària per part del Banc d'Espanya.

El Banc d'Espanya establí, com a nous instruments de control dels actius líquids del sistema, els crèdits de regulació monetària i l'emissió de Bons del Tresor, a tipus d'interès fixats, en ambdós casos, pel mercat, mitjançant la fórmula de subhasta entre la banca privada, ja que les caixes no hi podran accedir, a aquest mercat, fins a l'any 1977.

Prèviament, la Junta d'Inversions havia deixat de qualificar els bons de caixa de la banca industrial com a computables per al compliment del coeficient d'inversió en valors de les caixes.

Durant el període 1967-1973, el 90%, en import, dels bons de caixa emesos foren declarats aptes per a les inversions obligatòries de les caixes.

Per a les caixes d'estalvi, les fortíssimes emissions d'aquells anys varen suposar una notable concentració sectorial de les inversions privilegiades en valors, que bàsicament correspongueren a les emissions de l'INI (un 99% de les noves emissions interiors de l'INI foren cobertes per les caixes a partir de l'any 1972, superant els percentatges de subscripció dels anys anteriors), de les companyies elèctriques, de la Telefònica i de les empreses concessionàries d'autopistes.

El més important, però, succeí el mes d'agost.

En el primer Consell de Ministres presidit per l'actual Rei Joan Carles com a Cap d'Estat en funcions, el Ministre d'Hisenda Barrera de Irimo impulsà i aconseguí l'aprovació d'una sèrie de disposicions que varen suposar un canvi molt important, en sentit liberalitzador, en el funcionament del sistema financer espanyol.

Les mesures adoptades, en forma resumida, foren les següents:

- 1.— Nova normativa d'expansió de la banca privada. Per la seva transcendència, m'hi referiré després amb més extensió.
- 2.— Flexibilització de la normativa de creació de nous bancs privats, que féu possible la concessió de nombroses noves llicències bancàries.

3.— Trencament de la política d'especialització bancària seguida des del 1962 i apropament entre les condicions operatives de la banca industrial i comercial, assenyalant la voluntat d'avançar en l'equiparació d'ambdós tipus de banca privada, per tal que l'especialització fos, en el futur, voluntària per a cada entitat. En aquest sentit, la banca industrial és autoritzada a realitzar nombroses operacions abans reservades solament a la banca comercial.

4.— Modificació del tipus d'interès bàsic del Banc d'Espanya i d'alguns diferencials amb diverses modalitats d'operacions actives i passives.

5.— Liberalització total del tipus d'interès aplicable a les operacions passives de bancs i caixes per termini igual o superior a dos anys, subjectes abans a un límit màxim del 6%.

6.— Llibertat total per als tipus d'interès de les operacions actives lliures de bancs i caixes per termini igual o superior a dos anys.

7.— Autorització a bancs comercials i a caixes d'estalvi per a emetre Certificats de Dipòsit en les mateixes condicions que la banca industrial tenia des del 1969.

8.— Fixació d'un procés de notable reducció del coeficient d'inversió obligatòria de les caixes en préstecs de regulació especial, que anirà disminuint progressivament, a raó de dos punts cada any, des del nivell del 30%, en què és situat, fins arribar al 16% previst per al final de l'any 1981.

9.— Es possibilita l'accés directe de les caixes d'estalvi a les Cambres Oficials de Compensació.

A partir d'aquestes disposicions liberalitzadores del mes d'agost del 1974, amb tipus d'interès lliures per als dipòsits i per als préstecs per termini igual o superior a dos anys, les caixes són situades en una clara situació d'inferioritat competitiva respecte a la banca privada, que pot remunerar millor aquests dipòsits liberalitzats atesa la molt inferior proporció dels seus recursos que són canalitzats compulsivament mitjançant els coeficients d'inversió obligatòria.

A partir d'aquestes mesures, s'entra ja, per primera vegada, en una fase de forta competència directa entre bancs i caixes —i entre les diverses entitats de cada subsector— per la captació de nous dipòsits.

El ràpid procés d'expansió de les respectives xarxes operatives, i l'interès creixent de la banca per les economies familiars, amb una lluita per la domiciliació de nòmines, afavorirà aquest procés competitiu.

En aquest sentit, pel que fa a la composició dels recursos aliens de les caixes, a nivell espanyol, els dipòsits a termini suposaven, l'any 1974, un 37,5% del saldo total administrat, percentatge que seguirà una

tendència decreixent fins a les darreries de la dècada.

A la banca privada, en canvi, els dipòsits a termini i els bons de caixa augmenten progressivament la seva importància relativa, des del 37% del total de l'any 1973 fins al 48,6% de l'any 1979.

El manteniment, amb oscil·lacions poc importants quantitativament, de la quota de mercat de les caixes s'aconsegueix per un superior dinamisme, comparativament, en la captació dels dipòsits a la vista, mentre que el creixement en pessetes de la banca privada es polaritza, fonamentalment, en les modalitats que incorporen superiors rendibilitats per als impositors.

L'increment de la capacitat d'acció creditícia lliure de les caixes s'accelerà notablement aquests anys, pel doble efecte conjuminat de la reducció del coeficient de valors computables decretat el 1973 i per la sensible disminució decretada el 1974 de la inversió obligatòria en préstecs.

Així, la inversió obligatòria de les caixes, en termes de proporció real dels saldos d'estalvi administrats, havia passat del màxim històric del 79,4% del 1969 al 77,0% del 1973.

El 1974, aquest indicador es redueix en gairebé quatre punts, fins al 73,3%, i l'any 1975 s'acumulà una nova disminució real de 5,3 punts, de forma que les inversions privilegiades suposaven, a finals de l'any 1975, un 68,0% de l'estalvi total de les caixes, és a dir, 10 punts menys que a l'inici de la dècada.

Lògicament, aquest fort alliberament de recursos fou canalitzat per les caixes, majoritàriament, a l'acció creditícia en préstecs lliures de caràcter general.

En dos anys, del 1973 al 1975, la cartera de préstecs lliures vigents de les caixes passà de 139.000 a 312.000 milions. En aquests dos exercicis, l'augment net del finançament creditici lliure fou de 173.000 milions, per solament 83.000 milions dels préstecs obligatoris.

Cal recordar, potser, que l'any 1974, per primera vegada, la cartera de préstecs i crèdits de les caixes ja és superior a la cartera de valors, fet que denota l'adaptació progressiva de les entitats d'estalvi a les noves possibilitats de finançament al sector privat que s'han anat obrint progressivament des de l'any 1964.

Continuant, però, amb el tema de les inversions obligatòries, l'any 1976 suposà un pas enera en el procés iniciat de reducció dels circuits privilegiats de finançament.

A partir del mes de març del 1976, el coeficient de valors computables de les caixes s'incrementa en tres punts, fins al 43%, augment que

s'ha de materialitzar forçosament mitjançant l'adquisició de cèdules per a inversions, introduint-se d'aquesta manera un sub-coeficient específic que encara continua vigent en l'actualitat.

Pel que fa a la banca privada, solament la banca comercial veu augmentar també el seu coeficient d'inversió en 3 punts (un punt l'any 1975 i dos punts l'any 1976), que passa del 22% al 25% i que afecta el tram reservat als crèdits i efectes especials computables.

En definitiva, la inversió obligatòria de les caixes torna a assolir —sense considerar el coeficient de caixa— un 69% dels seus dipòsits d'estalvi computables, mentre la de la banca comercial se situa en el 25%. Aquesta serà la diferència que es mantindrà fins a la nova acceleració de la reforma del sistema financer de l'any 1977.

Voldria fer un incís, però, amb el tema de l'expansió del nombre d'oficines de bancs i caixes.

L'obertura d'oficines de les caixes requeria, des de l'any 1946, una autorització prèvia del Ministeri de Treball, del qual depenien aleshores les caixes. A partir del 1959, i fins l'any 1964, el Ministeri d'Hisenda decidí no autoritzar cap nova instal·lació, llevat de les oficines concedides anteriorment i que no s'havien pogut realitzar.

El mes de juny del 1964 fou regulat un nou sistema, el dels Plans d'Expansió, aplicat de forma similar també per a la banca privada.

Cada any, l'ICCA —i des del 1971 el Banc d'Espanya— presentava una relació de localitats susceptibles d'instal·lació, per diversos motius, de noves oficines. Aprovat el pla pel Ministeri d'Hisenda, cada Caixa podia sol·licitar les places que li interessessin, amb unes limitacions derivades del volum de recursos administrats. Si hi havia concurrència d'entitats per a una oficina, es donava prioritat a les caixes amb seu central en el mateix partit judicial, en primer terme; a les de la mateixa província, com a segona prioritat, o, en darrer cas, a les caixes radicades en una altra província.

Aquest sistema provocà una expansió molt moderada, que afavorí, en el cas de les caixes catalanes, les d'àmbit comarcal. Així, zones com el Vallès Occidental, l'Osona, el Bages o el Maresme restaren durant deu anys reservades únicament a les caixes comarcals pròpies.

Al nivell global espanyol, la banca privada passà de 3.037 oficines l'any 1964 a 5.628 deu anys després, mentre que les caixes, amb 3.157 oficines en funcionament el 1964, havien gairebé duplicat la seva xarxa fins arribar a 6.098 a finals de l'any 1974. La distribució del nombre total d'oficines, al final del període dels Plans d'Expansió, era del 52/48%, favorable a les caixes.

Lògicament això responia a la superior presència de les caixes en el món rural, mentre que la banca estava més localitzada, comparativament, en els nuclis urbans.

A Catalunya, en canvi, des de l'any 1970 el nombre d'oficines bancàries era ja similar al de caixes (672 i 662, respectivament) i l'any 1974 la distribució era clarament favorable a la banca (53/48%), amb una relació inversa a la que es donava a la resta de l'Estat.

L'any 1974 tot el territori de l'Estat esdevé l'àmbit lliure d'expansió de la banca privada, que passa a regular-se únicament per la capacitat d'expansió disponible de cada entitat, que es va consumint en base a un escalat relacionat amb la població del municipi on s'instal·len les noves oficines.

Ràpidament, les entitats bancàries —no confiant en una duració massa prolongada d'aquesta regulació tan liberal— es llencen a un procés massiu d'obertura de noves oficines, arreu d'Espanya, i molt especialment a les zones més dinàmiques econòmicament com és el cas del nostre país.

Pel que fa a les caixes, pocs mesos després, el mes de febrer del 1975, apareix també una nova normativa sobre expansió, que està basada en la consideració de la província on radiqui la seu central de cada entitat d'estalvi com a àmbit natural —i per tant lliure— d'expansió de les caixes.

Quant a la presència en d'altres províncies veïnes, és limitada als municipis on hi hagués ja presència anterior o bé quan no hi hagi cap caixa que hi tingui la seu central.

No serà, en el cas de les caixes, fins a les darreries de l'any 1979 quan s'estableixi el territori de la Comunitat Autònoma com a àmbit natural d'actuació —i per tant lliure— pel que fa a instal·lació de noves oficines, de les entitats d'estalvi, obrint la possibilitat de localitzar un nombre limitat d'oficines en les places financeres més importants de l'Estat a les caixes amb saldo de recursos aliens superior als 50.000 milions.

L'efecte d'aquesta liberalització total de l'expansió de la banca privada adoptada ara fa 10 anys, i de la molt més restrictiva —a nivell provincial solament— de les caixes fou immediat i capgirà totalment la relació entre la xarxa operativa de bancs i caixes a Espanya, i molt més destacadament encara, a Catalunya.

L'any 1975, primer exercici amb expansió lliure per a la banca, s'obren, a tota Espanya, 1.954 noves oficines bancàries (188 l'any 1974).

L'any 1976 foren 1.516; 1.112 l'any 1977; el 1978, 884 noves oficines; 1.144 l'any 1979; 993 el 1980; 1.068 durant 1981; 1.081 l'any 1982, i 682 noves oficines el darrer exercici del 1983.

En conjunt, del 1975 al 1979, 6.610 noves oficines de la banca privada per solament 1.709 obertures de les caixes confederades.

A Catalunya, el fenomen és encara més intens.

En aquests cinc exercicis considerats (del 1975 al 1979, inclusivament), s'obre 1.530 noves oficines de la banca privada, per 654 de les caixes, amb la qual cosa, a finals de l'any 1979, hi havia 2.524 oficines bancàries i 1.503 de les caixes, amb una distribució percentual del 57/43%.

El nombre total d'oficines de caixes i bancs a Catalunya, que suposava l'any 1974 un 14% del total espanyol, s'incrementa notablement fins al 18,2% de finals de l'any 1979.

Les caixes catalanes, en aquest període, intensificaren l'obertura de noves oficines, d'acord amb les seves limitades possibilitats, per tal d'intentar contrarestar l'allau continuat de noves sucursals bancàries, durant aquells anys.

A partir de l'any 1980, a Catalunya, disminueix lleument el ritme d'obertures per part de la banca, mentre les caixes van recuperant posicions, sense arribar encara, a la densificació assolida per la banca.

A finals de l'any 1983, la banca mantenia 3.034 oficines a Catalunya, mentre que les caixes confederades —amb la inclusió de les oficines instal·lades per caixes no catalanes els darrers anys— en tenien 2.363. La distribució relativa és del 56/44%, a favor de la banca privada.

Per al conjunt de l'Estat, a finals del 1983, la distribució de les oficines de bancs i caixes dóna una participació del 62% per a les oficines de la banca privada i del 38% per a les agències i sucursals de les caixes confederades.

A Catalunya, doncs, es manté una presència directa de les caixes superior, en termes comparatius, a la resta de l'Estat, fet paral·lel a la superior quota de mercat que detenen les caixes a Catalunya.

A finals del 1983, les 5.397 oficines en funcionament de bancs privats i de caixes confederades situades a Catalunya suposen ja més del 20% del nombre total de l'Estat (20,6%).

Per tal d'acabar ja amb el repàs d'aquest període pre-democràtic 1974/1977, cal esmentar també d'altres disposicions de l'any 1975 que afectaren les caixes d'estalvi, per un termini certament molt desigual.

El decret 786/75 del mes d'abril, sobre "Participació Sindical i Règim dels Consellers i Directors de les Caixes d'Estalvi" introdueix, a les

acaballes del franquisme, la participació de dos representants de l'organització sindical vertical, un per part del Consell Provincial de Treballadors i Tècnics i un altre per part del d'Empresaris.

Al mateix temps, s'indica que la resta de membres dels Consells d'Administració siguin representants —cooptats, però— dels impositors; de col·legis professionals, d'institucions socials de reconegut arrelament en l'àmbit d'actuació de cada caixa i, "en el seu cas, de les Corporacions Locals fundadores", com recull textualment aquell decret.

Els períodes d'adaptació dels estatuts i de la composició definitiva dels Consells s'havien de complir, com a màxim, en cinc mesos, la qual cosa va fer que, poc abans dels traspàs del General Franco, hi hagués una nova estructuració dels consells d'administració de les caixes. Aquest sistema, lògicament, tingué una duració efímera i fou una de les primeres reformes en profunditat introduïdes de forma immediata pel nou govern sorgit de les eleccions parlamentàries del 15 de juny del 1977.

En un altre ordre d'idees, l'any 1975 s'estableix també un nou règim legal de la possible creació de noves caixes, que incrementà notablement el fons de dotació inicial necessari per a la seva constitució, i una normativa sobre distribució dels beneficis líquids de les caixes que assenyalà, d'acord amb el coeficient de garantia mantingut per cada entitat, el percentatge màxim que hom podia destinar a la constitució de reserves, potenciant d'aquesta manera l'acció social directa de l'Obra Social de les Caixes.

Aquesta darrera disposició pretenia, així mateix, afavorir un procés de fusions entre les entitats d'estalvi de dimensió petita. Malgrat les bonificacions previstes per a la capacitat d'expansió disponible, el nombre de fusions ha estat, amb posterioritat, poc destacat, havent-se donat, solament, a la zona d'Alacant i Múrcia, a Galícia i a les Illes Canàries. A Catalunya, l'any 1979, es produí l'absorció de la C.E.M.P. de Lleida i de la C.E. Sagrada Família per part, respectivament, de les dues primeres caixes catalanes, sense que el procés de constitució d'una Unió de Caixes Catalanes tingués virtualitat en la pràctica.

Pel que fa a la creació de noves caixes, solament s'han constituït, fins l'any 1983, dues noves entitats d'estalvi confederades, les Caixes Provincials de Jaen i de València, promogudes en ambdós casos per les Diputacions Provincials respectives. Els últims mesos, s'ha començat a parlar, també, del projecte de constitució d'una nova caixa d'estalvis de fundació pública a Madrid, sense que, fins el present, s'hagi produït cap fet significatiu en aquesta perspectiva.

Així, el nombre de caixes d'estalvi confederades espanyoles, que era de 87 el 1973, s'ha reduït solament en 7 entitats durant els deu anys transcorreguts d'aleshores ençà, i en l'actualitat són 80 les caixes d'estalvi en funcionament.

IV

Els efectes de la crisi econòmica, que s'havien pretés diferir els darrers anys de l'anterior règim polític sense prendre les mesures indispensables per abordar-la, i els costos propis d'una transició política com l'espanyola provoquen, l'any 1977, una situació crítica de l'economia espanyola, que fou abordada immediatament pel govern democràtic sorgit del procés electoral del mes de juny d'aquell any.

Pel que fa al sistema financer, s'obre, certament, un període de reformes en profunditat, amb un disseny global i coherent, que afectarà tots els sectors institucionals que s'integren en el sistema financer espanyol.

Els decrets de juliol i agost del 1977, impulsats pel nou Vice-president econòmic Fuentes Quintana i els pactes de la Moncloa dels mesos finals de l'any, marquen un pla sistemàtic de reforma de tots els subsectors del sistema financer, i que afectà molt especialment, les caixes d'estalvi.

Els objectius generals a assolir per aquesta voluntat de reforma alliberadora del sistema financer espanyol foren explicitats com a:

- 1.— Augmentar el volum d'estalvi interior per a possibilitar el finançament de la inversió, amb una lògica implicació de superior remuneració de l'estalvi, atès el procés inflacionari de l'economia espanyola.
- 2.— Consecució d'una millor assignació de recursos, a través d'una reducció important dels circuits privilegiats de finançament.
- 3.— Accentuar la competència al sí del mercat financer, atesa la necessitat de bastir un marc d'economia social de mercat.

Això pressuposa una tendència a l'equiparació de l'operatòria entre els subsectors principals del sistema (bancs i caixes) i l'establiment de mesures reguladores de la competència, amb l'obertura gradual i creixent del mercat a la banca estrangera.

- 4.— Reforma del mercat de valors per tal d'assegurar un finançament adequat de les empreses.

Aquest quadre d'objectius globals s'intentarà aconseguir en base a:

- 1.— Mesures de política monetària, millorant l'operatòria i accés

als crèdits de regulació monetària del Banc d'Espanya.

2.— Reforma del model de fixació dels tipus d'interès, apropant-los als de mercat.

3.— Reforma estructural institucional, que afectà bàsicament les caixes d'estalvi, i que es conjuminà amb la seva equiparació operativa a la banca privada.

Pel que fa a les caixes d'estalvi, els canvis enregistrats el 1977 en el seu marc legal i institucional d'actuació afectaren de manera important la seva activitat com a intermediaris financers.

Així, pel que fa als tipus d'interès, l'Ordre de 23 de juliol del 1977, —després de la prèvia pujada fins al 8% del tipus bàsic del Banc d'Espanya— augmentà en un punt la remuneració màxima de les llibretes d'estalvi ordinari i dels dipòsits a termini a tres i sis mesos, i alliberà totalment els tipus aplicables als dipòsits i a les operacions actives per termini igual o superior a 1 any.

Quant als circuits privilegiats de finançament, s'establí una sensible disminució dels coeficients obligatoris d'inversió de les caixes i un calendari de reducció important del seu nivell.

Simultàniament, el 29 de juliol, és dissolta la Junta d'Inversions, vigent des del 1957, i s'estableix que les noves inversions computables hauran d'adaptar-se progressivament als tipus d'interès del mercat.

Per a les caixes, el coeficient d'inversió en fons públics i altres valors computables restà situat en el 41% (amb un subcoeficient del 3% en cèdules per a inversions), mentre que el de préstecs de regulació especial és fixat en el 22%.

Ambdós coeficients s'anirien reduint en 0,25 punts mensualment, a partir de gener del 1978, fins que arribessin al 25%, el de valors, i al 10%, el de préstecs oficials.

En el camp monetari, les caixes són incorporades, a partir del 29 de juliol del 1977, als préstecs de regulació de la liquiditat del Banc d'Espanya.

El nivell del coeficient de caixa, però, s'unificà per a bancs i caixes d'estalvi, en un 5,50%, equiparació que s'aconseguirà després del període d'adaptació previst per a les caixes, entitats que, fins aleshores, havien de complir amb un coeficient de caixa del 4,5%, solament.

El Reial Decret 2290/77, de 27 d'agost, sobre regulació d'òrgans de govern i funcions de les caixes d'estalvi, marca un canvi decisiu en la configuració institucional de les entitats d'estalvi.

Aquest important decret incorporà, bàsicament, tres grans canvis per a les caixes d'estalvi:

- 1.— Nova estructuració dels òrgans de govern.
- 2.— Nominal equiparació operativa amb la banca privada.
- 3.— Reconeixement legal i funcions atribuïdes a la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvi.

La nova organització dels òrgans de govern de les caixes, és basada en un òrgan suprem, l'assemblea general, que marca les directrius generals d'actuació de cada Entitat i del qual emanen per elecció, gairebé en la seva totalitat, els restants òrgans de govern i llurs membres corresponents.

Se separa la gestió financera, reservada al Consell d'Administració, de la gestió de l'Obra Benèficio-Social, que és encomanada a un òrgan específic, la Comissió d'Obres Socials.

La Comissió de Control, a l'estil dels consells de vigilància d'alguns països occidentals, supervisa la gestió del Consell i de la Comissió d'Obres Socials, i n'elabora informes valoratius que són elevats, anualment, tant a l'assemblea com al Ministeri d'Economia, a través del Banc d'Espanya.

El Ministeri d'Economia era de recent creació, i substituï el Ministeri d'Hisenda en l'assumpció del protectorat de les caixes d'estalvi.

En tots els òrgans de govern hi participa el Director General, la funció del qual és reforçada i potenciada amb l'atribució d'una capacitat de vet suspensiu de les decisions del Consell que puguin afectar greument la situació patrimonial de la Caixa. En aquesta hipotètica possibilitat, no emprada posteriorment, la resolució definitiva sobre la qüestió plantejada pertoca al Ministeri d'Economia, previ informe de la Comissió de Control.

La representativitat dels òrgans de govern de les caixes és regulada en base a un triple origen dels seus membres:

- 1.— Representants directes dels impositors, votats pels compromissaris elegits per sorteig entre tots els impositors que reuneixin uns requisits mínims d'antiguitat i qualitat com a clients.

- 2.— Representants d'entitats científiques, culturals o benèfiques de reconegut arrelament. En aquest grup, per a les caixes de fundació privada, hom pot reservar una representació a les corporacions locals.

Per a les caixes de fundació pública, es reserva una important representació a la Corporació Fundadora, que designa lliurement els seus representants.

- 3.— Membres que accedeixen directament al Consell d'Administració o als altres òrgans de govern, com és el cas dels empleats que són elegits directament per la plantilla de personal actiu, i que s'integren també

en el funcionament de l'assemblea general.

El Consell d'Administració, la Comissió d'Obres Socials i la Comissió de Control són integrades per representants d'aquests tres grups d'interessos —impositors, empleats i corporació pública fundadora o entitats i corporacions locals— presents a l'assemblea.

Per al Consell d'Administració, en concret, la distribució, per l'origen, dels vocals és la següent:

- 4 representants del personal.

- la meitat menys dos, com a màxim, per a representants nomenats directament per la corporació fundadora, en el cas de les caixes de fundació pública. En el cas de caixes de fundació privada, la meitat menys dos, sempre, ha de correspondre a “personalitats de reconegut prestigi cultural, científic o professional dins l'àmbit territorial de la caixa o a consellers generals de l'assemblea que representin corporacions locals”, elegits al sí de l'assemblea.

- la resta, és a dir, sempre la meitat menys dos en el cas de caixes d'origen privat, o bé un mínim de la meitat menys dos per a les caixes de fundació pública, han de ser vocals elegits entre els consellers que representen directament els impositors, i amb elecció feta al sí de l'assemblea.

A les caixes de fundació privada, el sistema dissenyat pel RD 2290/77 deixà oberta una via de continuïtat a representants dels consells anteriors, a través de la fórmula de “personalitats”, que ha estat molt utilitzada i que ha suposat, en la pràctica, una fórmula de continuïsmen en moltes entitats, allunyada de l'esperit de renovació i de canvi que presidia aquella normativa.

La Comissió de Control i la Comissió d'Obres Socials també són formades per vocals de les diverses representacions integrades a l'assemblea.

Una altra important innovació fou la limitació a dos del nombre possible de reeleccions, amb la qual cosa la permanència màxima com a consellers generals seria de tres períodes, de quatre anys cadascun.

Malgrat les crítiques fonamentades que l'aplicació concreta d'aquest decret ha pogut motivar, la normativa instaurada pel RD 2290/77 suposà, certament, un avenç important en la representativitat dels òrgans de govern de les caixes.

La ruptura quasi-total amb el sistema anterior de cooptació és, sens dubte, el canvi qualitatiu més destacat.

La presència de representants directament elegits pel personal,

d'altra banda, no és gaire freqüent en altres empreses o institucions del país.

La presència de representants directes dels impositors assegura, així mateix, una orientació de la gestió en favor de les necessitats i interessos dels usuaris principals de l'activitat financera de les caixes, que tampoc té gaires paral·lelismes amb l'estructuració dels òrgans rectors d'altres intermediaris financers espanyols.

A nivell comparatiu internacional, el sistema establert pel RD 2290/77 ha estat considerat com un dels més avançats i progressistes.

La representació directa dels impositors solament té precedents en la normativa danesa del 1975 que, sembla ser, inspirà en part els redactors del decret espanyol.

Així mateix, l'experiència més recent sobre reestructuració dels òrgans de govern de les caixes a països occidentals, és a dir, la nova regulació francesa aprovada el mes de juliol de l'any passat, després d'un llarg procés de discussió parlamentària en les dues cambres, recull molts dels principis, mètodes i criteris instaurats a Espanya l'any 1977, tof i que l'estructura territorial de les caixes franceses i la seva importància financera presenta notables diferències amb el cas espanyol.

En resum, em sembla que cal evitar, apriorísticament, una valoració generalitzada de l'aplicació d'aquest decret, que ha estat prou diferenciada a les diverses caixes, en base al marge de discrecionalitat estatutària que deixà aquella disposició, d'altra banda, tan reglamentarista i detallada.

Hi ha entitats que van tenir l'any 1978, com a conseqüència del RD 2290/77, una renovació total dels membres dels òrgans de govern, com és el cas de la Caixa que m'honoro de dirigir.

D'altres entitats d'estalvi, en canvi, emprant la via de les "personalitats" que he esmentat anteriorment, han tingut, certament, una renovació molt poc important, si es consideren els centres reals de decisió existents al sí dels respectius consells d'administració.

Al nivell operatiu, d'altra banda, l'article 20è del RD 2290/77 fixà l'equiparació total de les caixes a la banca privada, possibilitant en conseqüència la realització per part de les caixes de les operacions de comerç exterior i del descompte d'efectes.

Pel que fa a l'operació de descompte, les caixes no han seguit una política uniforme. Mentre algunes entitats han potenciat intensament la seva activitat en aquesta nova vessant, d'altres s'hi han mantingut voluntàriament al marge.

Tothom coneix que el nivell assolit a Espanya pel descompte com

a fórmula de finançament de les empreses no té similituds, quant a importància, amb cap altre país occidental i que genera unes despeses de funcionament molt costoses.

D'altra banda, la pròpia evolució de les inversions bancàries en els darrers anys fa palesa la substitució progressiva del descompte per la més ortodoxa instrumentació en pòlisses de crèdit.

L'any 1977, dues tercers parts de la inversió creditícia bancària corresponia al descompte per un terç, solament, del crèdit en pòlissa. A mitjan de l'any 1982, la importància era ja similar, i a finals de l'any 1983, el descompte suposa solament un terç de la inversió creditícia bancària.

Al nivell de les caixes, a finals de l'any 1983, la cartera d'efectes suposa menys del 8% de la inversió creditícia total del sector privat.

Un tercer aspecte important contemplat en el RD 2290/77 fou el relatiu a la institucionalització legal de les funcions de la CECA i la creació del Consell Superior de l'Estalvi com a alt òrgan consultiu de l'assemblea general de la CECA. En aquest punt, cal remarcar que les Federacions d'àmbit regional són ignorades, en tot moment, per la disposició a què faig referència.

La important problemàtica dels trasvassaments de recursos interregionals a través de les caixes d'estalvi, propiciada per l'alt nivell del coeficient d'inversió obligatòria en valors i per la computabilitat donada a les diverses emissions per la Junta d'Inversions, fou abordada en el RD 2291/77, del mateix dia 27 d'agost, sobre "regionalització d'inversions de les caixes".

Hom disposà que les caixes destinarien a inversions en la regió o zona geogràfica limitada en què duen a terme la seva activitat financera:

- el 50%, com a mínim, de les inversions en valors mobiliaris, excloses les cèdules per a inversions.
- el 75%, com a mínim, de la resta d'inversions, exclosos els comptes financers i de tresoreria.

No obstant això, els valors emesos per l'INI, per corporacions locals, per les companyies elèctriques i per la Telefònica poden ser computables com a inversions regionals, previ acord, primer, de la Comissió Delegada d'Assumptes Econòmics, i posteriorment de forma automàtica.

Aquesta disposició, suposadament regionalitzadora, obre, paradoxalment, un marge important del 25% de les inversions creditícies de les caixes que es pot materialitzar fora del propi àmbit natural d'actua-

ció de cada entitat, quan tradicionalment l'activitat creditícia de les caixes s'havia concentrat, gairebé íntegrament, en la seva pròpia zona territorial d'actuació.

Finalment, com a mesures preses l'any 1977, cal esmentar també la creació, el mes de novembre, dels Fons de Garantia de Dipòsits en Establiments Bancaris i en Caixes d'Estalvi, com a primeres mesures cautelars de defensa dels estalviadors davant possibles situacions de crisi dels intermediaris financers que, feliçment, en el cas de les caixes, no s'han donat fins al present.

La segona fase anunciada de la reforma del sistema financer del 1977, i que es conté en el text dels pactes de la Moncloa i en declaracions oficials del govern, no arribà a instrumentar-se en molts dels seus aspectes, o bé es diferiren notablement els terminis previstos per a la seva posada en aplicació.

Cal recordar, per exemple, els objectius anunciats següents:

- creació, abans del 31 de desembre del 1978, d'un mercat de bons del tresor adreçat al públic en general;
- liberalització completa dels tipus d'interès de bancs i caixes prevista, com a màxim, per al mes de juny del 1979;
- ajustament dels tipus de rendibilitat dels crèdits especials als tipus de mercat abans de desembre del 1979;
- eliminació dels obstacles legals i administratius que impedeixin el desenvolupament d'un mercat hipotecari, objectiu que no es portà a terme fins a l'any 1982;
- llibertat total d'obertura d'oficines de caixes a la seva pròpia regió abans de desembre del 1977. Cal recordar que fins al 20.12.79 no aparegué aquesta regulació;
- possibilitat d'accés de les Entitats Oficials de Crèdit als crèdits de regulació monetària.

Certament, la pressió de sectors econòmics afavorits anteriorment pels circuits privilegiats de finançament; les necessitats polítiques més urgents del moment, en ple període constituent; les tensions sorgides al sí del govern sobre la política econòmica a seguir i que se saldaren posteriorment amb la dimissió de l'impulsor de la reforma financera; i els efectes colpidors de la crisi econòmica van conjuminar-se, en definitiva, com a elements contraris a completar la reforma anunciada, que no recobrarà un darrer impuls liberalitzador fins al mes de gener del 1981.

Mentrestant, però, i pel que fa a les caixes d'estalvi, les perspectives immediates d'una liberalització àmplia dels tipus d'interès de les

operacions passives i actives suposaven una greu incidència per a la seva competitivitat en el mercat.

Davant la unificació del mercat de captació de recursos per a bancs i caixes, la llibertat de remuneració dels dipòsits a un any i l'expansió simultània del nombre d'oficines bancàries representen importants avantatges comparatius per a la banca privada en la seva competència amb les caixes, que suportaven unes inversions obligatòries molt superiors a les de les entitats bancàries, en l'inici del procés liberalitzador i també en el punt final de la fase de reducció dels coeficients.

La disposició de juliol del 1977 havia consagrat unes inversions obligatòries inicials del 63% dels dipòsits per a les caixes (41% en valors i 22% en préstecs) i del 25%, solament, per a la banca comercial.

Al final del procés de reducció previst, és a dir, per al mes d'abril del 1983, s'arribaria a un 35% d'inversió obligatòria de les caixes i a un 21% per a la banca.

A partir del 1977, les noves inversions en valors de les caixes es feien a tipus d'interès més alts que abans i la disminució dels coeficients obligatoris d'inversió alliberava recursos que s'aplicaren a inversions creditícies lliures o bé, per part d'algunes entitats d'estalvi, a inversions interbancàries.

Aquestes noves inversions de les caixes generen rendiments superiors, que són encara insuficients, però, per a competir amb la banca en la remuneració dels nous dipòsits captats.

Sortosament, davant d'aquesta molt desigual situació comparativa, no s'alliberaren íntegrament els tipus d'interès de totes les operacions passives, la qual cosa permeté a les caixes, en línies generals, afavorir la prestació de serveis complementaris als seus impositors, de forma gratuïta, com a fórmula única de competitivitat en el mercat, davant una banca privada que començà el 1977 a fomentar tímidament el cobrament dels serveis prestats.

V

A les darreries de l'any 1978 i als primers mesos del 1979 es produeixen, d'una banda, l'alentiment del ritme previst de disminució gradual de les inversions obligatòries en valors i en crèdits (reducció mensual que passà a ser de 0,10 punts mensuals en lloc dels 0,25 punts previstos l'any 1977) i, d'altra banda, la utilització per part del Banc d'Es-

panya de la facultat d'immobilitzar recursos suplementaris de les entitats creditícies, a través de l'establiment del nou coeficient de dipòsits obligatoris —remunerats al tipus d'interès bàsic del 8%—, el qual assolirà progressivament, els primers mesos de l'any 1979, el nivell del 3%, en el que restarà situat fins a la darrera elevació en un punt del mes d'abril de l'any 1983.

Tanmateix, la creixent competència entre les entitats creditícies i l'encariment progressiu dels dipòsits captats provocà la cerca de vies alternatives que permetessin, parcialment, alliberar del compliment dels coeficients obligatoris d'inversió més dipòsits dels previstos en les normes legals vigents.

La potenciació extraordinària d'operacions atípiques per part d'alguna caixa n'és un bon exemple, com igualment en són els períodes pacats d'exempció del compliment del coeficient de caixa per als bancs en crisi refloatats pels grups bancaris adquirents.

En definitiva, i aquesta situació s'ha mantingut fins a l'actual exercici del 1984, l'alliberament del màxim volum de dipòsits possible del compliment dels coeficients obligatoris, així com les motivacions de caire fiscal, són els dos objectius últims que han potenciat la generació de nous productes i actius financers posats en els mercats els darrers anys per les entitats creditícies.

Simultàniament, el termini mitjà de les inversions creditícies de bancs i caixes havia anat reduint-se substancialment els darrers anys.

Prenent com a curt termini el terme inferior a 18 mesos, la cartera de préstecs i efectes de la banca estava distribuïda, el 1975, entre un 83% a curt termini i un 17% a mig i llarg termini, estructura que havia arribat a ser del 86/14% al final de l'any 1980.

Per a les caixes, entitats especialitzades tradicionalment en el finançament a mig i llarg termini, la reducció del termini mitjà de llurs operacions creditícies havia estat més intensa, forçant un procés de reestructuració temporal de les inversions lliures més adient per a poder adequar flexiblement els tipus d'interès actius a les condicions més dures de la captació de dipòsits imposades per la banca en els mercats.

En cinc anys la inversió creditícia a curt termini de les caixes d'estalvi havia passat a suposar, des del 22% del 1975, el 32%, el 1980, de la seva inversió creditícia total. No obstant això, encara no assolía, ni de bon troç, la velocitat de rotació de les inversions bancàries, molt més adaptables, per la seva estructuració temporal, a l'evolució alcista dels costos i dels ingressos financers durant la segona meitat de la dècada.

Aquest fet motivarà, l'any 1981, la creació d'un nou coeficient obligatori de finançament a mig i llarg termini —a tipus d'interès lliures— per a les caixes d'estalvi i una substancial elevació del nivell vigent per a la banca privada.

El mes de gener del 1981, aquest nou coeficient suplementari de finançament a mig i llarg termini de les caixes —a cobrir amb crèdits per termini superior a 3 anys o adquisició d'obligacions no computables de societats no financeres— és fixat en un mínim del 10%, amb un procés d'adaptació que no s'ha modificat i que fineix el proper mes de maig.

Per a la banca privada, aquest percentatge és situat en el 7% dels passius computables en el coeficient de caixa, més un 10% dels bons de caixa i de les obligacions en circulació, tot i que el mes d'abril de l'any 1983 fou reduït fins al 6%, nivell que s'està ja complint per part de la banca des del mes de maig del 1983.

Més transcendència té, tanmateix, el contingut d'aquesta Ordre del 17 de gener del 1981 quan fa referència als tipus d'interès, comissions aplicables a operacions actives i al calendari de reducció dels coeficients obligatoris d'inversió.

Pel que fa als tipus d'interès passius, s'alliberen totalment els aplicats a les Corporacions Locals, i als dipòsits a termini de 6 mesos per quantia igual o superior al milió de pessetes, així com s'eleva en un punt els de les imposicions per termini a tres o sis mesos (en aquest cas, per a imposicions inferiors al milió de pessetes).

També es donen normes sobre la cancel·lació anticipada d'imposicions a termini, que s'havien potenciat per afavorir la captació de passiu procedent d'altres institucions, evadint de facto les limitacions vigents.

Quant als tipus d'interès de les operacions actives, es pujà fins al 12% el rendiment màxim obtingut dels préstecs de regulació especial, amb la inclusió conjunta del tipus d'interès i de les comissions aplicades.

Els tipus d'interès de la resta d'operacions actives, a excepció dels crèdits de finançament de la construcció i de l'adquisició d'habitatges de protecció oficial, són liberalitzats totalment, obligant, però, a la publicació dels tipus d'interès preferencials que cada entitat està disposada a aplicar als seus millors clients.

Les comissions aplicades a operacions de crèdits o al cobrament d'efectes, que eren lliures i que motivaven distorsions importants en el coneixement pels prestataris del preu del finançament rebut, passen a ser màximes i han de ser públiques i comunicades al Banc d'Espanya.

Les comissions per avals, per d'altres serveis financers, i sobre efectes, crèdits o préstecs en moneda estrangera passen a ser lliures.

Finalment es regulen mínimament els recents crèdits a tipus variable, obligant a pactar un tipus d'interès de referència i clàusules de rescissió de les operacions, obertes a les dues parts contractants, en funció de les alternatives dels tipus i de les condicions dels mercats.

Els coeficients d'inversió obligatòria en valors computables i en préstecs de regulació especial de les caixes d'estalvi tornen a recuperar el ritme de reducció mensual de 0,25 punts previst inicialment el 1977 i que havia passat a ser solament de 0,10 punts a partir de l'any 1979, la qual cosa fa previsible per al 31 de desembre del 1982 la consolidació permanent del 10% com a nivell del coeficient de préstecs oficials i per al 30 d'abril del 1984 l'arribada definitiva al nivell del 25% del coeficient de valors computables.

Entre les altres mesures posteriors, pot indicar-se el RD de novembre del 1981 que fixà una vida mitjana de 6 anys i mig a les emissions d'obligacions de l'INI, de les Corporacions Locals, de les companyies elèctriques i de la Telefònica, com a requisit perquè automàticament siguin computables en el coeficient de valors de les caixes. Tanmateix, el Ministeri d'Economia pot declarar la computabilitat d'aquests títols de renda fixa, malgrat no arribin a aquesta duració mínima.

Cal esmentar, també, el RD 685/82, de 17 de març, que desenrotllà la Llei de 25 de març del 1981, de regulació del Mercat Hipotecari, i a partir del qual varen poder-se començar a preparar les emissions de cèdules, bons i participacions hipotecàries.

L'emissió de cèdules hipotecàries és reservada a les caixes d'estalvi, a la Caixa Postal, a les Entitats Oficials de Crèdit i a les noves Societats de Crèdit Hipotecari, i poder fer-se a tipus d'interès constant o variable; amb primes d'emissió, d'amortització o mixtes; nominatives, a l'ordre o al portador; amb amortització periòdica o no; i a curt o llarg termini.

El desenvolupament de les emissions de cèdules hipotecàries, durant el segon semestre de l'any 1982, fou molt important, sobretot per part de les principals caixes d'estalvi catalanes.

Les successives disposicions reguladores del Fons de Garantia de Dipòsits en Caixes d'Estalvi completen les normes dictades que afecten les caixes fins al mes de desembre del 1982, quan l'elevació del coeficient de caixa marca ja el començament d'un nou període de transformacions importants del marc institucional d'actuació del sistema financer, en general, i de les caixes d'estalvi, en particular, que han estat originades, en últim terme, per la necessitat de consolidar un finançament més ortodox —i menys oneros per al Banc d'Espanya i per al Tresor— del quantitats i creixent dèficit de les administracions del sector públic.

VI

No voldria acabar aquest breu resum, forçosament qualitatiu i descriptiu, del període 1977/1982 sense referir-me, lògicament, a l'altre gran canvi que suposa per a les caixes l'estructuració autonòmica de l'Estat i, en concret de Catalunya, a les competències que l'Estatut reserva a la Generalitat i al seu exercici per part del Consell Executiu a partir de l'any 1980.

I m'hi vull referir, tot i que sigui un comentari molt breu, perquè considero que un dels punts fonamentals de l'autonomia per a Catalunya el constitueixen les seves caixes d'estalvi que, com tots vostès saben, mantenen una quota de mercat molt més important que a la resta de l'Estat, excepció feta del País Basc i de Navarra.

Pel que fa referència al sistema financer, les competències que l'Estatut reserva a la Generalitat s'inclouen en els articles 9, 10, 11, 12, 51, 52 i 53, articles que són referits a les matèries següents:

Art. 9.— Borsa de Valors i estadístiques d'interès de la Generalitat.

Competència exclusiva de la institució autonòmica catalana.

Art. 10.— Ordenació del crèdit, banca i assegurances.

El text estatutari esmenta que "en el marc de la legislació bàsica de l'Estat, i, si s'escau, en els termes que aquella legislació estableixi, correspon a la Generalitat el desenvolupament legislatiu i l'exercici de l'ordenació del crèdit, banca i assegurances".

Art. 11.— Agents de canvi i borsa i corredors de comerç.

Li correspon a la Generalitat l'execució de la legislació de l'Estat sobre nomenament i, si s'escau, sobre delimitació de les demarcacions corresponents.

Art. 12.— Competència exclusiva sobre institucions de crèdit corporatiu, públic i territorial, i caixes d'estalvi.

L'exercici d'aquesta competència, nominalment exclusiva, de la Generalitat ha de fer-se d'acord amb les bases i l'ordenació de l'activi-

tat econòmic general i la política monetària de l'Estat, i en els termes del que disposen els números 11 i 13 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució (que fan referència a la competència exclusiva de l'Estat sobre el sistema monetari, divises, canvi i convertibilitat; bases de l'ordenació del crèdit, banca i assegurances, i sobre les bases i coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica) i els articles 38 i 131 de la Constitució espanyola.

Art. 51.— Emissió de deute públic de la Generalitat.

Cal l'acord del Parlament. Els títols emesos tindran la consideració de fons públics a tots els efectes.

Art. 52.— Constitució d'institucions per part de la Generalitat.

Aquest article permet a la Generalitat la lliure constitució d'institucions que fomentin la plena ocupació i el desenvolupament econòmic i social, en el marc de les seves competències.

Art. 53.— Representació de la Generalitat en institucions financeres de l'Estat.

Aquest article assenyala que la Generalitat, "d'acord amb el que estableixin les lleis de l'Estat, designarà els seus propis representants en els organismes econòmics, les institucions financeres i les empreses públiques de l'Estat la competència dels quals s'estengui al territori català i que per llur natura no siguin objecte de traspàs".

Amb aquest marc estatutari de competències, la Generalitat ha actuat, bàsicament, en els sentits següents:

1.— Creació del Consell Assessor del Crèdit.

Per decret del mes de juny del 1980, la Generalitat va constituir el Consell Assessor del Crèdit, com a òrgan superior consultiu i assessor en matèria creditícia, adscrit al Departament d'Economia i Finances i dependent directament del Conseller.

2.— Assumpció de competències sobre les caixes d'estalvi catalanes a través del decret 145/80, de 25 d'agost, sobre dependència orgànica i funcional de les caixes d'estalvi.

Aquest decret fou, en principi, impugnat pel govern central de l'Estat i constituí la primera actuació d'una comunitat autònoma en relació a les caixes d'estalvi.

No obstant les manifestacions públiques de molts especialistes i múltiples institucions catalanes, entre elles la Junta del Col·legi d'Economistes, en favor de la constitucionalitat plena del decret esmentat, s'entrà finalment en una fase urgent de negociacions Generalitat/Administració Central que culminà, els darrers dies de l'any, amb un pacte compost per la publicació de dos decrets, un per part de cada administració.

El Decret 303/80, de la Generalitat, de 29 de desembre, desplega les competències autonòmiques catalanes sobre les caixes catalanes, tot substituint el decret del mes d'agost.

D'aleshores ençà, la Generalitat assumeix, tot respectant les funcions del Banc d'Espanya, les competències anteriorment exercides pel Ministeri d'Economia i que fan referència a creació de noves caixes; fusió de les existents —recordem, en aquest sentit, el projecte que no prosperà de constitució d'una "Unió de Caixes Catalanes"—; control de la normativa vigent sobre expansió; funcions diverses sobre òrgans de govern que el RD 2290/77 atribuïa al Ministeri d'Economia; acompliment de les disposicions sobre regionalització d'inversions; declaració de computabilitat de valors de renda fixa per al coeficient de fons públics; qualificació d'inversions aptes per al coeficient de préstecs de regulació especial; autorització d'inversions en grans crèdits o participacions; aprovació dels projectes de noves obres socials; dels pressupostos d'obra social i de publicitat; i inspecció de les caixes d'estalvi amb seu social a Catalunya.

Paral·lelament, el decret 2689 de 30 de desembre del 1980, del Ministeri d'Economia i Comerç, fixà l'ordre de prioritat en la subscripció de valors computables, establint, en primer lloc, el títols de renda fixa emesos per la Generalitat; a continuació, els emesos per les corporacions locals catalanes; després, els qualificats per la Generalitat, els emesos per l'INI i les Societats de Desenvolupament Industrial i, en darrer terme, els emesos per la Telefònica i les companyies elèctriques.

En aquest mateix tema, un decret posterior del mes de maig del 1981 fixà en un 10% del coeficient de fons públics el percentatge màxim que poden assolir els títols emesos o qualificats per la Generalitat.

Tot referint-nos a les competències estatutàries, cal esmentar la sentència del Tribunal Constitucional en el contenciós plantejat entre el govern central i el d'Euskadi en relació a les competències assumides sobre caixes d'estalvi per l'executiu basc, que havia impugnat també el decret de desembre del 1980 al qual m'he referit anteriorment.

Aquesta important sentència del Tribunal Constitucional espanyol, prefigura el marc compartit que pertoca a Administració Central i a Comunitats Autònomes amb competències sobre caixes, tot assenyalant les possibilitats de desplegament d'iniciatives legislatives a les comunitats autònomes en el marc de les bases comunes que es considerin necessàries per a tot l'Estat.

La sentència, en la meua opinió, obre el camí a la col·laboració en aquesta matèria i manté que la disposició bàsica estatal no pot entrar a considerar aspectes de desenvolupament o típicament reglamentaris, que corresponen en exclusiva a les comunitats autònomes.

D'altres Comunitats Autònomes espanyoles han anat assumint, posteriorment, competències sobre caixes d'estalvi en base a llurs corresponents estatuts.

Galícia, Andalusia i el País Valencià foren les primeres comunitats que segueixen el pas iniciat per Catalunya i pel País Basc.

Entre l'acció duta a terme posteriorment per la Generalitat, en relació a les caixes d'estalvi, poden esmentar-se les signatures dels diversos convenis Caixes-Generalitat per al finançament de les corporacions locals catalanes; la computabilitat com a préstecs de regulació especial dels crèdits destinats a inversions en obres incloses en el Pla d'Obres i Serveis de Catalunya i del 40% dels crèdits concedits per a l'adquisició d'habitatges efectuada en l'àmbit de la normativa establerta pel Decret 280/82; la computabilitat de diverses emissions de títols de renda fixa i, els darrers dies de l'any passat, el Decret 560/83 sobre auditories i Obra Social de les caixes d'estalvi.

Aquest Decret 560/83, i l'Ordre complementària dictada posteriorment, assenyalava:

- el contingut mínim de les auditories a realitzar anualment, de forma obligada, per les caixes d'estalvi catalanes;
- l'obligatorietat de fixar, per part de les assemblees generals, línies d'actuació —sobre punts també determinats legalment— per als Consells d'Administració respectius;
- una periodicitat semestral per als informes de la Comissió de Control sobre el compliment d'aquestes línies d'actuació.

Així mateix, aquesta disposició anuncia també l'aprovació per part del Consell Executiu, en un futur immediat, d'un ampli i flexible programa de sectors necessitats i prioritats socials en els quals s'hauran de fer efectives les noves inversions corresponents a l'obra benèfico-social de les caixes d'estalvi catalanes.

En el marc més ampli del sistema financer, la Generalitat ha assumit i ha legislat també, en alguns casos, sobre les caixes rurals, cooperatives de crèdit i seccions de crèdit de cooperatives; sobre la Borsa de Comerç i, darrerament, s'ha presentat al Parlament de Catalunya el projecte legislatiu de creació de l'Institut Català de Finances, la discussió i aprovació del qual, si s'escau, ha restat posposada fins a la propera legislatura del Parlament de Catalunya.

VII

Després de l'increment en un punt del coeficient de caixa de les entitats creditícies del mes de desembre de 1982, la nova elevació del coeficient de caixa decretada el mes d'agost de 1983, així com l'augment fins al 4% enregistrat el mes d'abril del coeficient de dipòsits obligatoris remunerats assenyalen ja, com a fets concrets, la instrumentació d'una política monetària més restrictiva que aconsegueixi el compliment dels objectius de creixement de les disponibilitats líquides i dels actius líquids en mans del públic, i que permeti el compliment de les previsions i objectius governamentals de reducció significativa de la taxa d'inflació per al 1983.

La proliferació, d'altra banda, de les emissions de cèdules hipotecàries de nous actius quasi-líquids per part de les entitats financeres provocà, també, la recomanació de les autoritats monetàries de paralització total de les noves emissions —fins i tot de les autoritzades prèviament— durant la segona meitat de l'exercici de 1983.

D'altra banda, el canvi vers un finançament més ortodox del dèficit públic, amb l'inici de la substitució dels certificats de regulació monetària emesos pel Banc d'Espanya per Pagarés del Tresor, també col·locats entre les entitats de crèdit i amb una voluntat progressiva de col·locació entre el públic, directament o a través dels intermediaris financers, caracteritzen, juntament amb la baixa generalitzada de demanda d'inversió privada, l'exercici del 1983 per a les entitats creditícies.

Els darrers mesos de l'any passat, s'aprovà la nova llei de coeficients de caixa dels intermediaris financers que elevà el seu nivell al 18%, a partir del primer de febrer d'enguany, amb una distribució en dos trams; un del 5% no remunerat i un altre del 13% a una remuneració mitjana del 13,5% anual, en el qual es pot incloure fins al mes de març un 6% en CRM's en cartera de les entitats financeres.

Simultàniament, la base afecta al compliment del coeficient de caixa és augmentada notablement amb la incorporació gradual dels títols hipotecaris, dels dipòsits d'estalvi de l'emigrant, dels bons i obligacions bancàries, dels efectes endossats, dels avals prestats a pagarés d'empresa i dels passius per operacions d'assegurança.

Aquesta ampliació de la base de compliment del coeficient de caixa, malgrat l'efecte directe que ha tingut i que tindrà sobre el finançament disponible per al sector privat, suposa, en definitiva, una justa equiparació entre totes les entitats del sistema, suprimint-se gradualment els avantatges comparatius aconseguits per diverses entitats que havien forçat la captació de recursos del públic a través de modalitats exemptes del compliment dels coeficients.

D'altra banda, l'efecte directe en el compte de resultats d'aquesta elevació notable del nou coeficient de caixa —que substitueix l'antic i el de dipòsits obligatoris remunerats— és pràcticament irrellevant per a les entitats que mantenien una posició de tresoreria adequada i que havien anat adquirint certificats de regulació monetària i pagarés del tresor d'acord amb les recomanacions de l'autoritat monetària.

Quant al coeficient d'inversió en fons públics, el mes de desembre del 1983 s'augmentà en 0,25 punts el tram a cobrir per les caixes en cèdules per a inversions, per tal de possibilitar el finançament dels crèdits públics extraordinaris concedits als afectats per les inundacions del País Basc, i, des del mes de gener del 1984, es fixà ja legalment una ampliació en 3,5 punts d'aquest mateix coeficient, a materialitzar en pagarés del tresor.

Així mateix, el compromís d'arribar a mantenir fins un 10%, en lloc del 3,5% fixat normativament, en pagarés del tresor en els primers cinc mesos de l'exercici, amb la contrapartida d'un tipus d'interès constant i pactat, suposa també una creixent dedicació dels recursos administrats per les entitats de crèdit al finançament del dèficit del sector públic.

Davant l'evolució creixent del dèficit públic, amb característiques marcadament estructurals, és previsible que les necessitats de finançament del mateix continuïn augmentant, la qual cosa pot arribar a forçar, en un futur immediat, l'orientació compulsiva d'un superior volum dels recursos administrats per les entitats de crèdit a l'adquisició dels pagarés emesos pel Tresor Públic.

Resta pendent, en aquesta transformació important, que s'està duent a terme, de les possibilitats operatives de bancs i caixes, la regulació definitiva del nivell i composició del nou coeficient d'inversió de

bancs i caixes d'estalvi, regulació prevista per als propers mesos, i que en principi sembla que inclourà tres trams diversos: el de cèdules per a inversions, el de pagarés del tresor i un tercer tram que inclouria, a tipus bàsicament de mercat, la resta de sectors fins ara compromesos en els coeficients vigents.

El més important, tanmateix, és l'equiparació que sembla aconseguir-se, finalment, en el nivell dels coeficients que suportaran banca i caixes d'estalvi, anul·lant-se definitivament la desigual posició competitiva a què estaven obligades les caixes pel molt superior nivell dels coeficients d'inversió obligatòria en relació a la banca.

Així mateix, sembla que l'ampliació de la base afecta el compliment d'aquest nou —i únic— coeficient d'inversió anirà també en el mateix sentit de la ja efectuada per al coeficient de caixa, homogeneïtzant d'aquesta manera l'esforç i contribució de totes les entitats de crèdit a la política monetària i econòmica d'aquest període.

En definitiva, doncs, la liberalització quantitativa de les inversions de les caixes inicia un procés de marxa enrera, a causa, fonamentalment, de la necessitat de finançament consolidat del dèficit públic i de la instrumentació de la rigorosa política monetària que, d'acord amb l'evolució del sector exterior, possibilita aconseguir l'important objectiu de reducció en 4 punts del nivell d'inflació del present exercici de 1984.

Si es confirmen aquestes expectatives, la possibilitat d'incidència efectiva i creixent en el mercat financer dependrà, en conseqüència, de la millor o pitjor política pròpia que porti a terme cada institució, suprimint-se les diferències entre caixes i bancs que al llarg de tot el procés que hem anat considerant s'han mantingut.

La supressió definitiva d'aquestes diferències en la normativa sobre inversions obligatòries ha estat sempre l'aspiració permanent del subsector de caixes d'estalvi a partir de la seva consideració plena com a intermediaris financers operants en el mateix mercat que la resta d'institucions del sistema.

Cal precisar, però, que aquest objectiu d'aconseguir l'equiparació amb la banca privada en el nivell de les inversions regulades obligatòriament no ha de comportar, per a les caixes d'estalvi, la pèrdua de les característiques diferencials bàsiques de les entitats d'estalvi.

La prestació i oferiment de complets serveis financers a les classes populars de la població, a les corporacions locals i públiques i a les petites empreses, l'activitat financera en un àmbit territorial limitat i la continuïtat —adaptada a les necessitats actuals de la col·lectivitat— de

Els valors dels indicadors “empleats per oficina” i “dipòsits per empleat” de les caixes són molt més baixos que a la banca privada, i compensen la superior remuneració mitjana per empleat que es dona al sector de caixes, diferència que, d'altra banda, s'està escurçant notablement en els últims exercicis.

Així, algunes dades referides a l'any 1983, a nivell indicatiu, poden ser prou eloqüents.

Pel que fa als dipòsits totals administrats per la banca i per les caixes d'estalvi (inclosos els quantiosos saldos en moneda estrangera de la banca), la quota de participació de les caixes és del 32,7%, és a dir, la meitat del volum administrat per la banca.

El nombre d'empleats de les caixes, en canvi, suposa solament un 26% de la plantilla total de bancs i caixes, és a dir, que les caixes, amb poc més d'una tercera part dels empleats de la banca, administren la meitat dels dipòsits de les entitats bancàries.

Una altra qüestió, en la meua opinió molt important, i que sorpresivament els darrers anys ha anat perdent incidència pública, almenys a nivell de presència informativa en els mitjans de comunicació, és la del grau de concentració assolit en ambdós subsectors del sistema creditici i la seva evolució en els últims anys.

A finals de l'any 1983, els 10 primers bancs, individualment considerats, administraven el 69% dels dipòsits bancaris totals.

Aquest percentatge s'eleva al 90% si considerem, lògicament, no pas les deu primeres entitats, sinó els deu primers grups bancaris, atesa la creixent coordinació i actuació unificada com a grup dels principals centres de poder de la banca espanyola.

A les caixes, en canvi, a finals de l'any 1983, la participació de les deu primeres caixes suma solament el 52%.

En el subsector de les entitats d'estalvi, el grau de concentració ha evolucionat de la manera següent.

L'any 1942, les deu primeres caixes administraven el 68% dels dipòsits totals, percentatge que baixà al 63% l'any 1959 i fins al 52,7% l'any 1979, nivell que continuà reduint-se, a poc a poc, fins al darrer exercici del 1983.

IX

Per acabar, considero necessari facilitar algunes dades quantitatives de les principals magnituds que resumeixen, a finals del 1983, l'activitat

Quant a la remuneració dels dipòsits, les diferències s'han reduït també.

El diferencial entre els tipus mitjans aplicats per bancs i caixes el 1978 era de dos punts i mig (10% com a tipus mitjà lliure aplicat per la banca a les operacions passives per termini d'un any i 7,5% per part de les caixes).

Les dades relatives al darrer exercici del 1983 assenyalen una reducció d'aquest diferencial. El tipus mitjà aplicat per la banca ha estat del 12,7%, percentatge que ha estat del 11,1% en el cas de les caixes d'estalvi.

Aquesta és l'evolució dels tipus lliures passius superiors, donat que la necessària política de contenció del ritme de progressió dels costos financers té també una altra vessant, a partir de l'aplicació discrecional —ja no generalitzada com es feia de forma indiscriminada fins fa poc temps— dels tipus màxims aplicables a les modalitats de dipòsits que encara estan subjectes a tipus màxims, com és el cas, especialment, dels dipòsits en comptes corrents.

Es previsible, així mateix, la disminució progressiva del marge financer obtingut per les entitats creditícies, tot i que la incidència, a l'any 1983, de les rendibilitats excepcionalment elevades generades per les col·locacions interbancàries i pels actius monetaris han fet possible aquest darrer exercici, de forma no repetible, una sensible elevació dels productes financers de moltes institucions, i en concret, de moltes caixes d'estalvi.

D'altres fets globals que hi incideixen, i que incidiran en la futura evolució del sector financer, són, evidentment, el grau de sanejament dels actius i la qualitat de les noves operacions instrumentades els darrers anys.

En aquest sentit, les caixes es troben, fins el present, en una posició relativa millor que la banca, tot i que aquesta qüestió és millor analitzar-la al nivell concret de cada entitat de crèdit, atès que la consideració, únicament, de les dades consolidades de cada subsector pot donar lloc a apreciacions de caire general molt allunyades de les posicions concretes de les principals entitats.

També les caixes, que han començat a aplicar més tard la política de cobrament dels serveis financers oferts, tenen encara un marge d'actuació superior al de la banca, subsector que ha aplicat una política més intensiva en aquest camp i que ja comença a alentir el ritme de progressió anual dels rendiments generats.

Resta, com sempre, la qüestió fonamental de les conseqüències que comportarà una reducció generalitzada —tot i que sigui gradual— del nivell dels tipus d'interès i la capacitat d'adaptació a aquesta nova situació de les diverses entitats creditícies espanyoles.

També, en aquest tema, em semblaria imprudent generalitzar a nivell de subsector, donat que els costos financers mitjans de les caixes comencen ja a diferenciar-se sensiblement, com a resultat de les polítiques diverses seguides els darrers tres anys per les institucions d'estalvi.

Aquesta diferenciació és especialment important a Catalunya, país on els efectes de les crisis bancàries han motivat una captació important de dipòsits —anteriorment administrats per les entitats bancàries entrades en crisi successivament— per part d'algunes caixes a tipus prou elevats.

Lògicament, la condició prèvia per a poder enregistrar una disminució dels tipus d'interès de les operacions creditícies, almenys mentre es mantinguin els alts nivells d'inversió obligatòria actuals, és la reducció de la remuneració de bona part de les modalitats en les que s'instrumenta la captació de nous recursos.

No obstant això, vull també assenyalar que aquest moviment de reducció dels tipus d'interès de les operacions passives no pot afectar, per igual, a les diverses entitats creditícies.

Així, algunes caixes d'estalvi, que han aplicat aquests darrers exercicis uns tipus d'interès més baixos que els valors mitjans aplicats per les altres entitats creditícies, podran, almenys en una primera fase, mantenir-se al marge de la disminució generalitzada dels tipus d'interès, atès que la seva posició pot ser encara plenament competitiva.

Aquest necessari procés de disminució progressiva del nivell dels tipus d'interès dels mercats financers suposarà, sens dubte, una experiència nova per a les entitats de crèdit espanyoles.

Com hem pogut comentar anteriorment, en els darrers 25 anys el sistema financer espanyol no ha pogut, en cap moment, disminuir els tipus d'interès de forma significativa, almenys en el darrer període temporal en què una part important de les operacions actives i passives estaven ja liberalitzades.

La rigidesa pròpia de moltes entitats financeres, la inèrcia dels ajustaments dels deu darrers anys —amb una continuada acomodació, fàcil, d'altra banda, a un procés inflacionari permanent, que no ha baixat del 12% en cap exercici —provocaran, sens dubte, una resistència a la consolidació de la baixa dels tipus d'interès. Tanmateix, tot i tenint sempre present l'evolució i efecte del sector exterior, cal també esperar que si-

guin el propi Tresor Públic i el Banc d'Espanya les institucions que impulsin el descens inicial dels tipus d'interès dels actius monetaris, a partir del qual puguin articular-se, simultàniament, una disminució dels tipus lliures aplicats a les operacions actives i passives per part de les entitats creditícies.

Un altre factor decisiu, que lògicament es mantindrà com més va més com a element estratègic d'una importància cabdal per a les entitats operants en el sistema financer, és el nivell relatiu dels costos de transformació, variable que sí que resta dependent de cada entitat, en grau superior a les anteriorment citades.

En aquest sentit, voldria relativitzar d'alguna manera una opinió generalitzada a nivell d'opinió pública i, fins i tot, d'analistes especialitzats del sector financer.

Em refereixo a la qüestió plantejada pel superior nivell dels costos de transformació que suporten les caixes en relació a la banca, en base a l'indicador que els relaciona amb els actius totals mitjans.

Realment, les dades consolidades de caixes i bancs, mesurades en termes de relació amb els actius totals mitjans, donen aquests resultats.

Tanmateix, cal tenir en compte la molt desigual procedència dels recursos aliens que possibiliten l'acció inversora, en general, de caixes i bancs.

Mentre els recursos aliens de la banca procedents de finançaments provinents d'entitats de crèdit són molt quantiosos (un 37% dels creditors totals i un 42% dels creditors en pessetes), per a les caixes solament suposen un 7% del saldo total de Creditors.

En l'actiu, paral·lelament, el capítol de Tresoreria i Entitats de Crèdit de la banca suposa més d'un 50% del saldo total de creditors i un 57% si solament es tenen en compte els creditors en pessetes, mentre que a les caixes la participació del saldo actiu de Tresoreria i Entitats de Crèdit, sobre la xifra total de creditors, solament arriba al 30%.

Aquest tipus d'operacions, per imports unitaris molt elevats, generen lògicament despeses de transformació pràcticament irrellevants, la qual cosa motiva que el cost de transformació de les caixes, mesurat en relació als actius totals mitjans, sigui superior al de la banca.

L'anàlisi similar, calculada solament respecte al saldo dels dipòsits de creditors, revela que encara són superiors els costos de transformació a la banca que a les caixes d'estalvi.

Altres indicadors avalen aquesta observació, que en definitiva expressa únicament la superior productivitat mantinguda a les entitats d'estalvi.

l'Obra Social que duen a terme les caixes han de continuar sent els objectius permanents de les entitats d'estalvi.

VIII

Quines són les perspectives que es van obrint, en aquest nou escenari, per a les caixes d'estalvi?

Realment, sembla ja necessari començar a diferenciar per entitats, més que per subsectors del sistema, donat que la reforma iniciada el 1977 ha fet perdre homogeneïtat, de manera considerable, entre les estructures actives i passives de les diverses caixes, com a conseqüència de les polítiques diferents aplicades lliurement —en la mesura de les possibilitats de què han anat disposant els darrers anys— i s'ha consolidat una actuació pròpia de les diverses entitats d'estalvi.

La perspectiva lògica, a nivell general del sistema financer, és que el nivell efectiu dels tipus d'interès ha de començar a baixar a curt termini, sobretot, si es compleixen els objectius fixats de variació de l'índex de preus al consum per al 1984 i per als propers exercicis.

En aquest sentit, des de fa gairebé dos anys la competència més forta es dona ja a nivell de captació d'operacions d'actiu, tècnicament assumibles per part de les entitats de crèdit.

I el cert és que les caixes encara apliquen, prenent dades mitjanes, tipus més baixos que la banca privada, tot i el progressiu apropament enregistrat els últims anys, produït més pel continuat increment dels tipus aplicats per les caixes que per una disminució dels bancaris.

Així, amb dades mitjanes anuals, l'evolució dels tipus lliures aplicats per les caixes als crèdits per termini igual o superior a tres anys ha anat evolucionant des del 13,5% del 1978, al 14,4% del 1980, al 15,8% del 1981, al 16,8% del 1982 i al 17,3% del 1983, assolint ja un nivell molt similar, en els dos últims exercicis, al de la banca privada (16,8% el 1982 i 17,5% el 1983), que estaven situats, el 1978, gairebé dos punts pel damunt del tipus mitjà aplicat per les caixes.

En el crèdit a més curt termini, entre un i tres anys, també de fixació lliure, les diferències es mantenen, tot i que també s'han anat reduint els darrers anys.

Així, el tipus mitjà aplicat el 1983 per la banca fou del 17,6%, per un 16,9% per part de les caixes, quan l'any 1978 la diferència era gairebé de tres punts (15% de la banca i 12,3% de les caixes).

de les caixes, dades que poden donar una idea actualitzada de la potencialitat de les caixes d'estalvi espanyoles i catalanes.

Un bilió nou-cents mil milions de dipòsits són administrats per les caixes catalanes (amb la inclusió de les pensions temporals immediates). Aquesta xifra suposa un 29,2% del saldo total de les caixes espanyoles, i assoleix, a finals del 1983, els 6 bilions i mig de pessetes.

La distribució, entre Sector Públic i Sector Privat, dels dipòsits de les caixes catalanes dona els resultats següents: 53.000 milions de dipòsits procedents del Sector Públic (2,8% del total) i un bilió 848.000 milions de dipòsits dels Sector Privat (97,2%).

La quota de participació de les onze caixes catalanes en els dipòsits totals del Sector Privat de les caixes confederades de l'Estat és del 29,8%, percentatge que és molt més baix —del 16,9%, solament— en relació als dipòsits del Sector Públic.

La composició dels dipòsits a les caixes catalanes i a la resta de caixes espanyoles és també prou diferenciada.

L'estructura dels dipòsits del sector privat de les onze caixes catalanes inclou, en conjunt, un 10,7% en comptes corrents (200.000 milions); un 33,8% en llibretes d'estalvi (624.000 milions); un 54,4% en dipòsits a termini, cèdules hipotecàries i pensions temporals (1 bilió 5.000 milions) i un 1,1% en altres comptes de caràcter transitori (21.000 milions).

Les dades globals de la resta de caixes espanyoles indiquen l'estructura molt menys costosa, en termes de despeses financeres, dels dipòsits administrats.

Amb una participació similar dels comptes corrents (10,2%, solament mig punt inferior a la de les catalanes), les altres caixes espanyoles mantenen encara un 45,8% del saldo total en comptes d'estalvi ordinari (12 punts més que les caixes catalanes), i solament un 43,3% en dipòsits a termini i cèdules hipotecàries (11,1 punts menys que a les caixes catalanes).

L'estructura dels dipòsits en pessetes de la banca privada espanyola dona uns coeficients de participació del 23,4% per als comptes corrents; del 14,2% —solament— per als comptes d'estalvi; del 57,6% per als dipòsits a termini i bons de caixa i del 4,8% per als altres comptes.

L'estructura de les caixes catalanes està situada, doncs, a mig camí entre la de la banca espanyola i la de la resta de caixes de l'Estat.

Pel que fa a les inversions principals, les xifres finals de l'any 1983 són les següents:

a) Tresoreria i Entitats de Crèdit.

La posició activa del conjunt de les caixes catalanes és de 642.000 milions de pessetes, és a dir, un 33,5% del total de les caixes confederades espanyoles.

Aquest percentatge és similar al que es dona en el capítol del passiu de "Banc d'Espanya i Entitats de Crèdit". Aquest saldo passiu suma, a finals del 1983, 146.000 milions a les onze caixes catalanes, xifra que representa un 32,4% del total de les caixes confederades.

Entre els epígrafs principals del capítol de Tresoreria de l'Actiu destaca l'import dels Bons del Tresor (CRM's i Pagarés), que suma 280.000 milions a finals d'any i que suposa un 42,7% del total de les caixes confederades. Cal tenir en compte, però, que d'aquest elevat import de 280.000 milions de les onze caixes catalanes, 203.000 milions —és a dir, les tres quartes parts— corresponen als Pagarés i CRM's adquirits per la primera caixa d'estalvis del país.

b) Inversions Creditícies.

Un saldo vigent de 972.000 milions per al conjunt de les caixes catalanes, és a dir, un 27,3% del total de les caixes de l'Estat.

Tanmateix, a les caixes catalanes el Crèdit al Sector Públic, amb 58.000 milions, suposa un 29,7% del total de les caixes de l'Estat i és superior, en xifres absolutes, als dipòsits captats del sector públic (53.000 milions), mentre que a la resta de caixes confederades espanyoles, els dipòsits provinents del sector públic sumen 260.000 milions i el crèdit concedit arriba solament als 137.000 milions, poc més de la meitat dels dipòsits administrats.

El Crèdit al Sector Privat de les caixes catalanes suma 914.000 milions, és a dir, un 27,2% del crèdit total al sector privat en el conjunt de les caixes de l'Estat.

c) Inversions en valors.

La suma de les carteres de valors de les onze caixes catalanes assoleix, a finals del 1983, els 408.000 milions de pessetes.

Aquesta xifra està distribuïda entre 165.000 milions materialitzats

en Fons Públics; 220.000 milions en Bons i Obligacions Privades i 23.000 milions en Accions i Participacions.

En relació a les dades totals de les caixes confederades espanyoles, els coeficients de participació de les caixes catalanes són per als diversos epígrafs, del 27,0% per al conjunt d'inversions en valors; del 28,2% per als Fons Públics; del 26,0% per als Bons i Obligacions Privades i del 29,9% per a les Accions i Participacions.

d) *Immobilitzat.*

Amb un import de 173.000 milions de pessetes com a valor net de l'immobilitzat no afecte a obra social, la participació d'aquest capítol en el total de les caixes confederades de l'Estat és del 41,5%, coeficient molt elevat, per la molt important dedicació que, anys enrera, van prestar les dos primeres caixes catalanes a la promoció d'habitatges en règim de lloguer.

Aquest saldo no inclou encara l'efecte comptable de l'actualització de l'actiu immobilitzat autoritzada per la Llei de Pressupostos del 1984, que caldrà comptabilitzar, després que siguin publicats oficialment els coeficients legals aplicables, en el balanç públic del 31 de desembre del 1983.

Finalment, pel que fa als Resultats nets assolits l'exercici de 1983, les caixes catalanes, en conjunt, han obtingut un excedent de 22.000 milions de pessetes.

Aquesta xifra suposa el 29,7% dels excedents totals de les caixes confederades espanyoles, percentatge molt similar al 29,2% de participació mantinguda per les caixes catalanes en els recursos aliens totals administrats per les caixes de l'Estat.

X

Perdonaran l'extensió de la meua intervenció, però reitero la meua tesi inicial.

Les caixes d'estalvi són unes entitats amb una finalitat prou clara: la intermediació financera i la prestació de tota classe de serveis i operacions financeres al servei de les classes populars, les corporacions locals i les petites i mitjanes empreses d'un àmbit territorial limitat, activitat feta amb una finalitat social, i amb la voluntat de mantenir, adaptada

als temps actuals, la reversió directà a la societat, a través de l'obra social, de bona part dels beneficis obtinguts en l'optimització de la seva gestió financera.

L'experiència, en general, del llarg procés de progressiva liberalització de les inversions de les caixes i d'equiparació real de llur capacitat d'actuació i de llurs possibilitats operatives a les de la banca privada en un mercat competitiu ha estat molt positiva.

Les caixes d'estalvi han aconseguit créixer la seva participació en el sistema financer, tot i la relativa estabilització enregistrada els darrers anys coincidint amb el període de liberalització dels tipus d'interès passius més importants sense una similar equiparació quant a possibilitats d'inversió lliure.

Simultàniament, les caixes d'estalvi han mantingut un molt elevat grau d'eficàcia en la seva gestió i una productivitat creixent dels seus mitjans operatius i han consolidat la seva destacada posició innovadora —molt més important que la realitzada per la banca— en l'aplicació de les noves tecnologies informàtiques al servei dels impositors i clients.

La intensificació, els darrers anys, de l'activitat creditícia de les entitats d'estalvi, alentida notablement els dos últims exercicis per la baixa de la demanda d'inversió privada i per la incidència dels nous condicionaments monetaris, demostra també que les caixes s'han transformat eficientment en entitats creditícies plenes, mantenint una dedicació prioritària a les inversions a mig i llarg termini i al finançament d'alguns sectors amb una especialització ja tradicional de les caixes, com és el cas del sector de l'habitatge.

Així mateix, l'acció creditícia pròpia de les caixes d'estalvi, en base a múltiples operacions d'import relativament moderat, constitueix també una eficaç via indirecta de finançament de les empreses.

Aquestes operacions de crèdits diversos a les economies familiars suposen un important instrument de finançament concedit a l'adquirent dels productes elaborats, la qual cosa permet a les unitats empresarials, en darrer terme, evitar un endeutament excessiu de les mateixes i reduir la seva dependència del finançament directe concedit per les pròpies entitats creditícies.

Per a les caixes d'estalvi, el manteniment de tipus d'interès més moderats que els aplicats per les entitats bancàries privades en les operacions creditícies —tot i que progressivament s'hi han anat apropant—, juntament amb l'encara inferior nivell mitjà dels costos financers de les caixes, donen també un avantatge estratègic important a les entitats

d'estalvi davant el previsible inici del procés de reducció generalitzada del nivell dels tipus d'interès.

En definitiva, les caixes d'estalvi s'han adaptat satisfactòriament als múltiples canvis enregistrats en la seva regulació, al llarg dels últims 25 anys —canvis que, d'altra banda, no sempre han tingut el mateix sentit liberalitzador i equiparador amb les condicions operatives de la banca privada—, i no sembla imprudent confiar que aquesta adaptació de les caixes d'estalvi a la nova situació que sembla perfilar-se a partir de l'actual exercici del 1984 —amb una reducció del marge d'inversions lliures— es mantindrà també en aquesta ocasió.

Pel que fa, per últim, a la possible reestructuració del sistema de funcionament i d'elecció dels membres dels òrgans de govern de les caixes, cal recordar, també, que les entitats d'estalvi són ja les institucions financeres més “societàries” —pel que fa al nivell de participació de representants socials— de totes les que operen en el sistema financer espanyol.

El perfeccionament i la millora del sistema d'elecció dels nous òrgans de govern, amb una participació més destacada de les corporacions locals, així com la consolidació de l'exercici de competències per part de les comunitats autònomes, són també —i en especial per a les caixes catalanes que han mantingut al llarg de la seva fructífera història un arrelament intens en la societat catalana— elements positius que han de conduir en el futur a un millor servei als ciutadans en tot el que es refereixi a operacions i serveis financers.

COL·LOQUI

A partir de les disposicions de l'any 1977 i en base a l'actuació de les Caixes en aquests darrers anys, ¿quina és l'especialització que han anat agafant les caixes d'estalvi dins el sistema financer?

M'agrada que em faci aquesta pregunta sobre l'especialització de les caixes perquè la crisi econòmica ha afectat d'una forma molt directa llurs inversions tradicionals. Per exemple, algunes caixes d'estalvi, l'any 1983, s'han dedicat, preferentment, a comprar certificats de regulació monetària o pagarés del tresor. Els certificats de regulació monetària van generar rendibilitats, l'any passat, molt importants i el Banc d'Espanya hagué de destinar una part molt important dels seus beneficis a satisfer els interessos dels CRM's.

Els CRM's oferien, d'una banda, una garantia total per a les inversions d'aquestes entitats financeres, a la vegada que una rendibilitat elevada i, d'altra, permetien col·laborar en satisfer les necessitats de finançament del dèficit de les Administracions Públiques. La substitució progressiva, a partir d'aquest any, dels CRM's pels Pagarés del Tresor suposa un finançament més ortodox del dèficit públic, tot i que, per a algunes entitats financeres, les disminucions en la rendibilitat dels pagarés, suposarà canvis importants respecte al nivell dels beneficis assolits l'any anterior.

Si a això vosté afegeix la manca de demanda de la inversió industrial tradicional i de les inversions en el sector de la construcció —en particular, en habitatge—, a les quals les caixes havien dedicat, tradicionalment, una part molt considerable de llurs recursos, ens trobarem davant la realitat següent: un tipus d'inversió còmode, com són els CRM's o els Pagarés del Tresor, està substituint la inversió tradicional, que té una demanda creditícia molt baixa.

La manca d'operacions d'inversió tradicional ha portat, també, a una nova operatòria que prové de les empreses, sobretot de les de serveis públics. Els pagarés d'empresa i les importants operacions sindicades de les grans empreses han proporcionat una gran rendibilitat, una certa seguretat i economia en la gestió.

En aquestes circumstàncies és molt difícil que un es plantegi el tema de quina especialització adoptar. Penso que, només després d'haver superat la crisi, es podrà plantejar aquest tema d'una forma precisa i, fins a cert punt, estable.

Penso, però, que malgrat el que acabo de dir, vostè té raó i que d'alguna manera les entitats financeres s'especialitzen: tenim alguna caixa d'estalvis que s'ha dedicat, amb gran intensitat, al descompte comercial, tradicional de la banca, perquè dona una rendibilitat superior a d'altres inversions.

Així mateix, i incidint en allò que vostè ha manifestat, no hi ha cap dubte que el sistema econòmic té unes necessitats diferenciades pel que fa als crèdits, entre aquestes les del crèdit a mig i llarg termini, i, encara que les caixes abandonin aquest tipus de crèdit, les necessitats continuaran vigents i per això, possiblement, altres entitats, sobretot les de caràcter oficial, s'hi hauran de dedicar amb més intensitat. I és possible que el camp que s'abandoni per tal de cobrir-lo amb altres inversions més rendibles, hagi de ser cobert pel sector públic. És una realitat que estem observant: el Banc Hipotecari, el Banc de Crèdit Industrial i el Banc de Crèdit Agrícola estan acudint a diversos tipus d'inversions de rendibilitats molt reduïdes perquè les entitats que tradicionalment s'hi han dedicat no obtenen la rendibilitat adient per a dedicar-s'hi.

Pel que fa a la vocació territorial, les caixes tenen un gran avantatge, ja que la seva xarxa d'oficines els hi dona una presència molt més densa, i una consistència més forta, i, a més a més, els hi permet una organització més econòmica (tenir cent oficines distribuïdes per tot el territori espanyol és molt més antieconòmic, per raó de distàncies, de comunicacions i d'altres circumstàncies, que tenir cent oficines situades, per exemple, a l'entorn barceloní).

Per tant, en aquest ordre d'idees, les caixes —entitats que tradicionalment han estat vinculades a unes determinades zones o a un territori i que, actualment, tenen com a àmbit natural d'actuació el de cada comunitat autònoma— tenen avantatges d'organització, avantatges de vinculació i arrelament en aquest territori i, en general, avantatges en tots els ordres de la seva activitat.

Què opina de la tendència a reduir l'aplicació dels beneficis de les caixes en favor de les Obres Socials?

Bé, comptablement no es parla de beneficis, sinó d'excedents de

les caixes d'estalvi, com ja feia l'Estatut del 1933 i del qual he parlat abans. Aquest excedent es destina, d'una banda a obres socials, i, d'altra, a reserves. La banca, com a entitat mercantil que és, destina part dels seus beneficis a reserves i la resta els distribueix entre els seus propietaris, els accionistes, en forma de dividendes.

Les caixes d'estalvi s'han distingit tradicionalment per les seves obres socials. Jo crec que aquesta important tasca, que és un dels trets diferenciadors de les nostres entitats per a la societat, no s'ha modificat en absolut, i continua i, en alguns casos, es potencia.

Com vostè diu molt bé, a final d'any es va dictar un decret de la Generalitat pel qual el Consell Executiu establirà un ordre de prioritats en quant a les finalitats de les noves obres socials de les caixes i treballarà per a la seva coordinació.

Possiblement sigui el mateix concepte d'acció social, d'obra social, el que ha anat canviant en el temps. Avui les caixes dediquen una atenció preferentíssima a l'acció en favor de la tercera edat i a l'obra cultural, perquè la resta de finalitats assistencials estan ja més cobertes per les administracions públiques.

En aquests aspectes, les caixes actuen de forma complementària amb el sector públic.

Pensem en les escoles: avui les caixes ja no fan escoles perquè és una funció pròpia de l'Administració Pública i que cada dia està cobrint més. El mateix es pot dir de la sanitat. Però les caixes continuarem fent obra social perquè penso que sempre hi haurà àmbits no coberts per ningú.

Querría plantear dos cuestiones al Dr. Bilbao. La primera es ¿Qué naturaleza jurídica tienen las cajas de ahorros?, y en segundo lugar, ¿la liberalización de las inversiones de las cajas, no puede ser peligrosa para estas entidades que actúan de forma, en general, tan tradicional?

Respondiendo a su primera pregunta le diré que continua abierta la discusión acerca de si las cajas de ahorros son fundaciones, instituciones de interés público, etc. En principio le diré que las hay de patronato público y de patronato privado según su fundación haya correspondido a una corporación pública o privada.

Respecto a si las cajas son o no fundaciones los tratadistas no terminan de ponerse de acuerdo. Parece que la naturaleza de las cajas se aproxima al concepto de fundación, pero lo cierto es que las personas

que hace años trabajamos en el campo del ahorro evitamos esta cuestión denominándolas únicamente como instituciones, con lo cual, ciertamente, tampoco aclaramos nada pues las estamos definiendo sin enmarcarlas en una institución jurídica concreta como puede ser la fundación u otra.

Por lo que respecta al mayor riesgo que pueda suponer para las cajas una mayor liberalización, piense Vd. que en los momentos recientes en los que las crisis financieras han afectado tan duramente a tantos bancos privados, ninguna caja de ahorros ha tenido que acudir al Fondo de Garantía de Depósitos y prácticamente todas han superado la crisis incólumes en su actividad y organización. Esto no quiere decir que, en un marco de mucha mayor libertad y especialización, no haya que acudir a ayudar a alguna entidad de ahorro, hecho, no obstante, que no se vislumbra para un futuro inmediato.

Quiero decirle, por otra parte, que las medidas de control implantadas tanto por la Autoridad Monetaria, como por la administración autonómica son cada vez más estrictas y por otra parte pienso que la regulación normativa de las dotaciones y de las provisiones para hacer frente a operaciones insolventes ha permitido avanzar muchísimo en el saneamiento de los activos de las Cajas.

En Catalunya, todas las cajas de ahorros catalanas se han sometido ya voluntariamente a una auditoría efectuada por firmas de primera importancia a nivel mundial. Algunas cajas, incluso, hace ya varios años que se están sometiendo voluntariamente a estas auditorías anuales.

La obligación fijada recientemente por la Conselleria d'Economia i Finances es un paso más en este sentido y supone un avance respecto a la situación comparativa existente en el resto del Estado.